

קיצור הלכות מועדים

שבועות

דיני ומנהגי חג השבועות

ונלוויים אליו

דרשות ורשימות

התעוררות לימים קדושים אלו

משוש כל הארץ

פרטי המנהג הקדום מדור דור לעלות לרגל
גם בזמן הזה לכותל המערבי

אחר כתלנו

דיני קריעה על העיר והמקדש
ועניינים השייכים לכותל המערבי

מאת

שריה דבליצקי

ב"ב תשס"ו

(45)

מהדורה חדשה עם הוספות מכת"י המחבר
ב"ב תשפ"א

כולל תיקון ליל שבועות

נוסחה מדויקת ע"פ ד' הרב האריז"ל

מהדורה שניה של 'קיצור הלכות מועדים שבועות'
מופיעה כשהיא מתוקנת וכוללת הוספות שהניח
אחריו המחבר זצ"ל. הדרשות ודברי ההתעוררות
שבאו בסוף הספר במהדורה הראשונה קובעים כאן
מקום לעצמם (ונקראו 'דרשות ורשימות') ונוספו
עליהם עוד מכת"י המחבר.

עם הספר ישובו וידפסו שנים מחיבורי המחבר שיש להם
שייכות לימים אלו, 'משוש כל הארץ' ו'אחר כתלנו'.
כמו"כ צרפנו כאן 'תיקון ליל שבועות' ע"פ האריז"ל,
הנדפס במצוות רבינו זצ"ל כמה פעמים. ענינו ומעלתו
נפרטו בשערו.

הפצה 'יפה נוף'

בכל עניני הספר

054 - 8412949

מייל: 8412949@gmail.com

כל הזכויות שמורות

מ פ ת ח

תוכן מפורט בהמשך

א..... קיצור הלכות מועדים

סה..... דרשות ורשימות

קיג..... משוש כל הארץ

קנה..... אחר כתלנו

קפה..... תיקון ליל שבועות

☆ ☆ ☆

תוכן ענינים

קיצור הלכות מועדים

א	דיני הימים שלפני שבועות
ב	דיני עירוב תבשילין
טז	דיני הדלקת הנרות
יח	דיני תפילת ערבית
כא	דיני קידוש לליל שבועות
כד	סדר הסעודה ודיני עישון ביו"ט
כז	סדר ליל שבועות
לב	דיני שחרית של שבועות
לז	דיני הלל
לט	דיני קריאת המגילה
מא	דיני קריאת התורה
מד	דיני הזכרת נשמות
מו	דיני תפילת מוסף
מז	דיני יום חג השבועות
נד	דיני ברכהמ"ז
נו	דיני התפילות יום ב' דשבועות
נז	דיני קידוש לליל ב', והלימוד בלילה
ס	דיני אסרו חג וימי ההשלמה

דרשות ורשימות

סה	דרשות
פב	רשימות לימי ספירת העומר והימים המיוחדים החלים בהם
קא	התעוררות לימי ספירת העומר וחג השבועות
קז	ל"ג בעומר
קט	חג שבועות

משוש כל הארץ

- א. אם המצוה לעלות לרגל נוהגת גם בזמן הזה ואם לפחות קיים מנהג כזה. והתעוררות לקיים מנהג זה.
- ב. באיזה זמן המצוה לבוא לכתחילה ובאיזה זמנים גם אחר כך. ואם אפשר לבוא אחר שבועות גם בימי ההשלמה. ואם יש השלמה גם לפסח וסוכות. ואם אפשר לבוא ביום האחרון גם אחר השקיעה. ואם ההשלמה היא רק לקרבנות או גם לעצם מצות ראייה, מו"ה ה'.
- ג. לפרסם לקהל שיש לשבועות ימי השלמה. טעם למנהג ארץ ישראל מכל העדות שלא לומר תחנון בימי ההשלמה, מו"ה ח'.
- ואם חתן ויארציט יתענו בימים אלה, שם. ואם ביום י"ג סיון אומרים תחנון, שם. ואם חל ביום הששי, שם.
- ד. אם יש ענין להקדים ולבוא באסרו חג. בירור רחב אודות כל סוגי ימי טבוח, מו"ה י'.
- ה. אם מקיימים מנהג זה גם כשבאים ברגל בשבת ובליילה.
- ו. אם גם הפטורים מראיה מעיקר הדין בזמן הבית נהגו לקיים מנהג זה.
- ז. מצוה לזרז מכיריו לזה כמו שנהג אלקנה.
- ח. אם באים ברכב, ללכת כברת ארץ ברגל.
- ט. איך ינהוג בסוכות מי שנוהג שלא לצאת כמעט מסוכתו.
- י. אם יש ענין לראות רצפת העזרה ממש ברגלים.
- יא. כשבאים ברגל, לחלק שם מתנת יד.
- יב. לא להתפלל בכל השנה מנחה גדולה שם, במנינים המקדימים לפני הזמן.
- בירור אודות מנהג ירושלים בקשר לחצי השעה לאחר חצות, מו"ה י"ח. מעשה שבימי הרב וזרח השמש הקדימו שם, שם.

יג. המתפלל שם שמונה עשרה אם יצדד מעט שמאלה. בירור אודות זה, מו"ה י"ט.

יד. יזהר מלעבור שם נגד המתפללים שמונה עשרה וכן שלא לצאת ממנין שקוראים בו בתורה, באמצע הקריאה. אם להמתין עד אחר ברכות העולה, שם מו"ה כ"א. אם מותר לצאת באמצע ההפטרה, שם. אם מותר לצאת באמצע מגילת אסתר, שם. מעשה רב מחזון איש זצ"ל שלא יצא באמצע שיר השירים בפסח, שם. טו. כשעושים שם ברכת כהנים המונית מה די לשמוע מהרם-קול ומה לא.

טז. מי שבא בחוהמ"ס אם יטול שם לולב שנית. ואם להחמיר אז שם גם בשאול, מו"ה כ"ג. ואם להחמיר בשאר חומרות כאילו זה מדאורייתא, שם. לענין דאורייתא מה ראוי תמיד להחמיר בלולב, הדס, וערבה, שם.

יז. אם קורעין על המקדש בחוה"מ ובימי ההשלמה של שבועות.

יח. הבא בשויו"ט אם לקרוע במוצאי שויו"ט, ואם מותר לבוא לכתחילה בשויו"ט לפטור עצמו מקריעה.

יט. מי שבא בערבי רגלים אחר חצות אם קיים המנהג של עלייה לרגל. סדר קריאה נאמנה לומר שם ברגלים ובימי ההשלמה. מה לומר כשרואה חומות ירושלים. כשבא סמוך לכותל המערבי. המנהג להתפלל שם מוסף. ביאור יפה על עומדים צפופים וכו' שראינו גם בזה"ז, מו"ה כ"ט. איזה קרבנות הביאו כשעלו לרגל. אם הביאו שלמי שמחה בשבועות. אם תמצא לומר שהביאו, האם יש להם השלמה בימים שאחר שבועות. אם כל פעם שבא במשך הרגל צריך להביא קרבנות. מקראי קודש לומר שם ברגלים. פרשיות הקרבנות שיש לומר שם. דיני קריעה על המקדש.

קיצור הלכות מועדים

דיני הימים שלפני שבועות

- א. המתענה בער"ח סיון הוא סגולה שבניו ויוצאי חלציו יהיו ת"ח ולא תיפסק התורה מזרעו^א.
- ב. אין אומרים תחנון ויה"ר שאחר קריאת התורה, ואל מלא רחמים וכמו כן צידוק הדין מר"ח סיון^ב.
- ג. ואין מתענים בהם^ג. ולכן יארציט לא יתענה^ד, וחתן וכלה יש מחייבים^ה ויש פוטרם^ו

מקורות והערות

- א. ספה"ק. ועיין זכרון יהודה מנהגי מהר"ם אש זמן מתן תורתנו, וז"ל, בערב ר"ח סיון היה לו יום התענית ביתר שאת מבשאר ער"ח אחרי כי הוא בימי הספירה וצריך הכנה בתשובה ובתפילה ובתענית קודם יום הקדוש יום מתן תורתנו וכו' ע"כ.
- ב. סי' תצ"ד ס"ב. ולמנצח אומרים בנוסח אשכנז ובנוסח ספרד אין אומרים, ולענין ערב שבועות עיין לקמן סעי' י"א ומו"ה ט"ז, ולענין איסרו חג עיין בפרק דיני שבועות מו"ה קח ובדיני יו"ט שני מו"ה ו'.
- ג. מ"ב ס"ק ז.
- ד. סי' תקס"ח אס"ט.
- ה. סי' תקע"ג מ"ב סק"ז, קצשו"ע סימן קמ"ו ס"ב.
- ו. שם. ונראה דמי שיש לו נישואין בב' סיון (או בערב שלאחר ב' סיון) להנחה לישא מר"ח יתענה בו לכו"ע, כיון דב' סיון אין בו קדושה מצד עצמו כל כך, ועיין מג"א ס"ק ד', אבל לשאר חיובי תענית, ב' סיון שווה לשאר הימים, שם, ולענין תענית חלום מתענים בכולם חוץ משבועות גופא, כף החיים ס"ק ל"ח. ולענין הספד בימים אלה עד שבועות, אין מספידין אלא לחכם בפניו, מנחה חדשה ס"ק ל"ג בשם תשובה מאהבה עיי"ש, ודהיינו חוץ מר"ח ששם מחמירים אף לחכם בפניו מטעם דאין ת"ח לענין

והמיקל לא להתענות יש לו על מה לסמוך^י.

ד. שבת שחל מ"ח סיון והלאה אפילו חל בערב שבועות אומרים בו אב הרחמים גם אם יש ברית או חתן אך אין מזכירים נשמות^ה, ולמנחה א"א צדקתך צדק^פ.

ה. יש ללמוד הלכות יום טוב והלכות חג השבועות מ"ח סיון^י.

ו. מה טוב ומה נעים אם יוכל לעשות תורתו עיקר ומלאכתו טפילה

• מקורות והערות •

זה בזה^ז, אבל בשאר ימים שאינם מדינא לא מחמירים בזה, סימן תקמ"ז סע"ג באה"ל ד"ה שמותר, ועיין סימן ת"כ שעה"צ סק"א. ואף לענין ר"ח כמדומה שלא מחמירים גם לחכם בזה^ז בפניו וכמו שכתב גם בתשובה מאהבה שם. וכ"כ בגשר החיים סוף פרק י"ג דנהגו להקל גם בזה^ז לחכם בפניו, ורק לענין חוה"מ מחמירים בזה. עיין באה"ל שם. וע"ע נטעי גבריאל אבלות פרק נ"ב בציונים שם אות ט"ז.

ז. ויזהרו שלא ימלאו כריסם ובפרט במשקה המשכר, קצשו"ע סימן קמ"ו סע"ג.

ח. עיקר תקנת אב הרחמים היתה לשבת לפני שבועות ושבת לפני ט"ב, ואח"כ נתפשט לשאר שבתות השנה. ובמנהג אשכנז מערבי נוהגים עד היום רק בב' שבתות אלה וכמ"ש בהגהת מהרי"ל בעומר, ולכן אין לבטל אז אמירת אב הרחמים מכל סיבה שלא תהיה. ועיין שערי אפרים שער י' בפתחי שערים סוף אות ל' ובשערי חיים שם אות ל"ד, ודרכי חיים ושלום אות תמ"ג ונימוקי אור"ח סימן רפ"ד, ולפי"ז גם אם יש ברית וחתן אומרים וכמ"ש בשערי אפרים שם סע' כ"ח וכ"ט, ורק הזכרת נשמות אין אומרים דבזה הדרינן לכללין שאין מזכירים נשמות כשאין אומרים תחנון.

ט. עיין לעיל סע"ב.

י. סימן תכ"ט מ"ב סק"א.

- מר"ח סיון ואילך, ולפחות יעשה כך בג' ימי ההגבלה.^א
- ז. גם לקראת שבועות וכמו לקראת כל רגל יש לזכור לקנות לאשתו דבר שישמח אותה בחג כבגד או תכשיט, וכן לבני ביתו כל אחד כפי הראוי לו.^ב
- ח. כמו כן יש להשתדל לספק צרכי החג לעניים שאין להם כל צרכם ובפרט לת"ח עניים ואלמנות ויתומים.^ג
- ט. יש להכין לכבוד החג בשר בהמה למי שאפשר לו ויין משובח, והכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס"י.^ד
- י. מצוה להסתפר לכבוד יום טוב.^ה

מקורות והערות

- יא. ספרי יראים, ויש שכתבו לפרוש ג' ימים לפני שבועות מאשתו, כף החיים ס"ק י"ג, ועיין לקמן, ופשוט דבליל הטבילה אסור להחמיר, וגם אם חל שבת בתוך חג' ימים פשוט דאין להחמיר ולבטל העונה.
- יב. סימן תקכ"ט סע"ב.
- יג. שם ומ"ב ס"ק י"ז, וכתב בספר החיים למהר"ח פלאג'י ס"ס ל"ו דיש לחלק את הכסף הצדקה לחג לד' חלקים, לת"ח שהם במקום הלוי, לגרים ואורחים, יתומים ואלמנות.
- יד. עיין סימן תקכ"ט מ"ב ס"ק י"א. ועיין דרכי חיים ושלוש סימן שצ"ה ושם בהגה ב' ובסימן תקי"א אודות החיוב לאכול בשר ביום טוב, עיי"ש. ואם יש לו בשר רק כדי סעודה אחת יש לאכול ביום ולא בסעודת הלילה כיון דלדעת השאג"א הו"ד בשע"ת ס"ס תקכ"ט חיוב השמחה בליל א' הוא רק מדרבנן ואף שלהמג"א נראה שגם זה מדאורייתא, מ"מ עדיף טפי לאכול ביום שאז זה לכו"ע דאורייתא, ועוד דכבוד יום קודם. ופשוט דיו"ט א' עדיף לענין זה מיום טוב ב' שאינו אלא מדרבנן.
- טו. הנוהגים עפ"י האריז"ל ואין מסתפרים בכל ימי העומר, גם לא בל"ג בעומר, מסתפרים בערב שבועות ממש, וכשחל בשבת מסתפרים בערב שבת

יא. בערב שבועות יש שאין אומרים למנצח אך אל ארך אפיים אומרים (ויש שגם זה אין אומרים) ויש שאומרים גם למנצח^{יז}.

יב. אין מקיזין דם בערב שבועות^{יח}.

• מקורות והערות •

וככף החיים סימן תצ"ג ס"ק י"ג ושאר כללות העולם המסתפרים עד ר"ח אייר ולא עד בכלל יכולים כבר להסתפר מג' ימי ההגבלה בבוקר וכבס' תצ"ג מ"ב ס"ק ט"ו, ואם חל א' דימי ההגבלה ביום א' יכולים להסתפר בר"ח בערב שבת, זה השלחן ח"א סימן תצ"ג, ומי שחושש לצוואת ריה"ח יכול להסתפר ביום ה', ויש הנוהגים להסתפר כבר מר"ח סיון וכמ"ש גם בלוח אר"י, וכשחל ר"ח סיון ביום א' אין להם להסתפר בערב שבת ודלא כפמ"ג שם בא"א אות ה' ולמעשה אין להסתפר מר"ח סיון רק מי שלא הסתפר מפסח עד ל"ג בעומר (וכשחל ר"ח אייר בשבת שמותר להסתפר לכבוד שבת וכמ"ב סימן תצ"ג סק"ה זה נחשב כאילו לא הסתפר מפסח עד ל"ג בעומר ברציפות, מקראי קדש להגרצ"פ (פסח ח"ב ע' רכ"ח) וכן אם היה בעל ברית, וכן כתבתי בחידושי בכת"י, והוא פשוט), והוא נוהג גם להחמיר מל"ג בעומר ואילך, אבל מי שהסתפר מאחרי פסח עד ר"ח אייר אין לו להקל מר"ח סיון.

יז. בלוח אר"י כתב שני המנהגים ובליקוטי מהרי"ח כתב דחלוקים רק לענין למנצח אבל אא"א לרוב הפוסקים אומרים [וכן הוא במהרי"ל לא לומר למנצח ולומר אא"א], ושמנהגנו לומר גם למנצח, ע"כ, ודהיינו למנהג אשכנז, אבל מנהג ספרד הוא שבכל יום שאין אומרים תחנון א"א למנצח, ובמק"א [עי' זורח השמש עמ' פא] כתבתי דלמנהג אשכנז גם מי שבשאר ערב יום טוב אינו אומר מ"מ בערב שבועות יש לומר כיון דביום הזה נפק שד טבוח (וכשבת קכ"ט ע"ב) שמטעם זה אין מקיזים בו דם וכדלקמן סע' י"ב ומו"ה הבא, אם כן שייך לקרותו יום צרה ויש לומר בו למנצח.

יח. סימן תס"ח סעיף י' ומ"ב ס"ק ל"ח. והקזת דם אפילו בספק פקוח נפש מותר, הא לאו הכי לא. כף החיים ס"ק ק'. וגם העמדת עליונות מוצצות

- יג. חל שבועות במוצאי שבת אין להקיז דם בערב שבת^י.
 יד. רוחצים בחמין וטובלים לכבוד יום טוב^י.
 טו. בגדי יו"ט יהיו יותר חשובים מבגדי שבת^ז, חל שבועות במוצאי שבת לובשים את בגדי היום טוב כבר מערב שבת^{יא}.

• מקורות והערות •

דם אין לעשות בערב שבועות ובליל ערב שבועות מותר, שם במ"ב. ולפי"ז פשוט שלתרום דם כמו שנוהגים, אסור, אלא אם כן צריך מנת דם עבור ניתוח וכדומה לחולה, ואי אפשר לפייסם שימתינו עד אחר יו"ט, דעפ"י רוב נותנים לחולה בבית החולים מבנק הדם, רק הם אינם נותנים משם עד שימלאו החסר. ואני מסתפק אם מותר בערב שבועות וכן בכל ערב יו"ט, לעשות איזה טיפול רפואי הכרוך עם הוצאת דם, כשהדבר אינו דחוף להיום כגון עקירת שן שאינה כואבת וכדומה, אם גם זה בכלל הקזת דם או לא, ולא מצאתי מפורש בזה. [א"ה במקו"א כתב רבינו: מיהו פשוט שאם כואב לו השן וצריך להוציאו דאחרת יתבטל משמחת יום טוב פשיטא דשרי ושומר מצוה לשם שמחת יו"ט לא ידע דבר רע]. וע"ע דרכי תשובה סי' קט"ז ס"ק פ', ושם בשם מהרי"ל דכשחל שבועות ביום א' דאין להקיז גם בערב שבת, וכ"כ כף החיים סי' תס"ח ס"ק צ"ח.

יח. כף החיים ס"ק צ"ח.

יט. סימן תקכ"ט מ"ב סק"ג, ולענין אם חייב אדם לטהר עצמו ברגל בזה"ז עיין שע"ת שם, ועיין כף החיים ס"ק ל"ב משער הכוונות דף ע"ח ע"א דיש לטבול בערב יום טוב, ויש לחוף הראש ולקצוץ הצפרניים וכמו בער"ש בסימן ר"ס סע"א, ועיי"ש במ"ב סק"ז דיש שכתבו דאין לקצוץ צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, ובליקוטי מהרי"ח (שבועות) כתב משם גברא רבא דבערב שבועות מותר ביום אחד, עיי"ש.

כ. סי' תקכ"ט סע' א'.

כא. האחרונים האריכו בזה והסכימו שזאת הדרך המובחרת בכדי שלא לבוא בשבת לידי חשש איסור הכנה משבת ליום טוב, וכן המנהג, ועי'

טז. מנהג ישראל לשטוח ולקשט את הבתים בעשבים וכן את בתי הכנסת והמדרש לכבוד חג השבועות^{יב} וכמו כן להעמיד בהם ענפי אילנות^{יג}, העשבים הם זכר להר סיני במתן תורה שהיו בו עשבים והאילנות זכר שבעצרת נידונים על פירות האילן. ויש מהגדולים שביטלו את העמדת האילנות מפני חוקות הגויים^{יד} אך לא את שיטוח העשבים^{יז}. ויש לשטחם מערב החגי^{יח}. וכשחל ערב שבועות בשבת, מערב שבת, ולא בשבת משום איסור הכנה.

• מקורות והערות •

בספר חק ישראל דיני ערב פסח שחל בשבת להגר^י ולץ^ל שכתב שם תשובת גדול אחד דאין לזוז ממנהג העולם ללבשם בער^ש וכתב דכן המנהג. וע"ע ערב פסח שחל להיות בשבת להרה"ג ר"צ כהן שליט"א פרק י"ט סעיף ו' ושם בהערות ט"ו.

ולענין כשישן בשבת זה ביום אם מותר לומר שהולך לישן בכדי שיוכל להיות ער בלילה בלימוד תיקון ליל שבועות, כתב באז נדברו להג"מ רב"י זילבר שליט"א ח"ד סימן מ"ו אות ב' דמותר לומר כן בכדי ללמוד בלילה דהאיסור הוא משום ממצוא חפצך דשרי לצורך מצוה. [א"ה במקו"א כתב הגהמ"ח לאסור וז"ל: יזהר בשבת ערב שבועות כשישן ביום שלא יאמר בפה 'אישן כדי שאוכל להיות ניעור בלילה' וכנז' [במ"ב סי' ר"צ ס"ק ד, לענין שינה למוצ"ש], דאפילו למ"ד שמותר לומר בשבת, ס"ת פלוני אכתוב למחר, מדהוי דבר מצוה, מ"מ כאן גרע טפי, דשם זה רק דיבור בעלמא, וכאן דיבורו מראה שהמעשה שעושה זה בתורת הכנה לערב והרי גם הכנה של היתר כהבאת יין אסור לעשות, ע"כ].

כב. סימן תצ"ד סעיף ג'.

כג. מ"ב שם ס"ק י'.

כד. מ"ב שם.

כה. ובערוך השלחן סעיף ה' כתב דביטלו גם שטיחת העשבים. ובדרכי חיים ושלום אות תרל"ז הזכיר רק שביטלו העמדת עצים, ובחיי"א כלל קל"א סעיף י"ג כתב דהגר"א ביטל העמדת אילנות. ולא אמנע מלהודיע

יז. חל שבועות במוצאי שבת אין להכין שום דבר משבת לשבועות^{יז}. ולכן אין להביא את המחזור לבית הכנסת בשבת לפנות ערב גם בעיר שיש בה עירוב, משום הכנה, אלא אם כן ביא אותו מבעוד יום גדול ויעיין בו בביהכנ"ס בשבת^{יח}.

יח. אין לקבוע סעודה בערב יום טוב כמו בערב שבת, ואם חל ערב שבועות בשבת יש להקדים לאכול סעודה שלישית מיד אחר מנחה גדולה, ואם לא אכלו אז אפשר לאכול גם אחר כך ובלבד שימצט בה משיעור קביעות סעודה רגילה^{יט}.

מקורות והערות

מה שסיפר לי ת"ח גדול נאמן זצ"ל שהיה בעצמו בביהכנ"ס הגר"א בוילנא לפני המלחמה העולמית השניה וראה בעיניו שהעמידו האילנות בביהכנ"ס, עכ"ד, והוא פלא, הגם לכבוש וכו'. וכהיום המנהג בבתי כנסת הישנים של אשכנזים פרושים בירושלים ובשאר עה"ק שאין שמים לא אילנות ולא עשבים. [א"ה, עי' מש"כ הגהמ"ח בהערות למע"ר, ישורון מא עמ' קלה מס' הליקוטים כת"י ועוד]

כו. עיין במ"ב סק"ט והם אינם מוקצה, עיי"ש.

כז. מ"ב סס"ק ט' וסימן תרס"ז סעיף א' ומ"ב סק"ה ו'. וכן אסור להכין את הס"ת בשבת לקריאה שיקראו ביו"ט - מ"ב שם.

כח. עיין קצשו"ע סימן קכ"ה בלחה"פ וסימן קמ"א סעיף י"ז. - בארץ ישראל כשחל שבת בערב שבועות מתחילים פרקי אבות פרק א' בפעם השניה, והספרדים שקוראים רק פעם אחת מפסח ועד שבועות קוראים בשבת זאת ערב שבועות פרק ראשון ממסכת דרך ארץ זוטא, וזהו מנהג ארץ ישראל ישן נושן של הספרדים שהובא בתיקון ישכר דף ל"ח ומשם לספר ארץ חיים סתהון סימן רצ"ב סעיף ב', ובזמן האחרון נשכח דבר זה מהספרדים, אך בחוץ לארץ לעולם אין יותר משש שבתות בין פסח לעצרת. כט. סימן תקכ"ט סעיף א' ומ"ב ס"ק ה' ו' וז', דיני הזהירות בכלים בשעת אפיית מאכלי חלב דלא כתבתי, כי היום יש בכל בית מערכות מיוחדות לבשר וחלב בתכלית הזהירות.

דיני עירוב תבשילין

- א. חל יום טוב בערב שבת עושים עירוב תבשילין בערב יו"ט בכדי שיהיה מותר לבשל מיום טוב לשבת^א.
- ב. עושים עירוב תבשילין מפת או מצה כביצה^ב - אמנם לכתחילה יש לקחת פת שלמה^ג ותבשיל: כגון בשר^ד, דגים, ביצים או שאר מיני לפתן מבושלים או צלויים^ה, שהדרך ללפת בהם את הפת^ו. שיעור התבשיל לפחות כזית^ז.
- ג. יש לשים את התבשיל על גבי צלחת ולא על גבי הלחם^ח.
- ד. את הלחם יש לצרף בליל שבת ללחם משנה ולבצוע עליו בסעודה שלישית^ט.
- ה. את התבשיל יש לבשל לכתחילה בערב יום טוב ולא לפני זה^י.

מקורות והערות

- א. סי' תקכז ס"א.
- ב. סעיף ב. אם אין לחם מותר לעשות על עוגה חוץ מעל שטורד"ל, ואכמ"ל. ולענין לערב על פת שאינה מחמשת המינים, עי' מה שהארכתי בזה בתשובה, ונדפס בס' עירוב תבשילין הערוך, ח"א עמ' של"ב.
- ג. מ"ב ס"ק ח ו-יא.
- ד. ס"ק יא.
- ה. סעיף ה.
- ו. ס"ק יא.
- ז. סעיף ב.
- ח. ס"ק יא.
- ט. שם. והנהגים כהגר"א לבצוע על ב' לחמים בוצעים עליו בליל שבת.
- י. סעיף יד בה"ל ד"ה לכתחילה. ודי אם נחמיר בזה בתבשיל ולא באפיית הפת שכל עצמו אינו מעכב כבסעיף ב בשו"ע שם. וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' ז) ובספרי זה השלחן ח"א סי' תקכז.

אך לעת הצורך אפשר לבשל גם מקודם, ובלבד שההנחה לשם עירוב תהיה בערב יום טוב^{יא}.

ו. כל המבשל או המכין או המדליק לשבת חייב לעשות עירוב תבשילין. ובזמן הזה שרבים נוהגים (מטעמי נוחיות) לבשל את כל המאכלים לשבת עוד מבעוד יו"ט, צריכים להזהר להשאיר דבר מה לבשל אותו ביום טוב לכבוד שבת^{יב}, שאם לא כן יש לחשוש לברכה לבטלה על עירוב התבשילין^{יג}.

ז. מי שיודע שלא יהיה לו שום דבר לבשל אלא רק להדליק את הנרות, יניח עירוב תבשילין בלי ברכה^{יד}.

ח. מי שמת לו מת בערב יו"ט, אם הקבורה תהיה בערב יו"ט ימתין עד אחר הקבורה, ואז יניח בברכה. אך אם לא יקבר היום מסיבה כל שהיא, וגם בלילה לא יקבר ע"י נכרים, הרי כשעתים בערך לפני כניסת החג, יכול להניח עירוב תבשילין בברכה, כי אז תפסק האנינות^{יז}.

ט. בני ביתו אשתו^{יח} ומשרתיו של אדם שמעלה להם מזונות^{יט} והם סמוכים על שלחנו נכללים בעירוב שלו, ואין הוא צריך גם

• מקורות והערות •

יא. שם.

יב. דהיינו דבר שמפיג טעם, עיין בס' תצה ס"א.

יג. בספר נהר פקוד שער המפקד מנהגי ירושלים (עמ' צג) כתב דמעולם לא מצינו חיוב לערב מי שאין לו מה לאפות ולבשל, ע"כ.

יד. דלדעה ראשונה בסעיף יט מותר להדליק בלי עירוב. וכן דעת המאמר מרדכי וכף החיים ז"ל דבאין לו מה לבשל לא יברך.

יז. כן העליתי בתשובה, ונדפס בס' עירוב תבשילין הערוך ח"א עמ' שלג.

יח. מ"ב ס"ק נו.

יט. בה"ל ס"כ ד"ה מי, אם כי בשעה"צ סקי"ב נטה להחמיר לענין משרתיו.

לזכותם ע"י אחרים. אך אם מעלה להם מזונות והם מבשלים לעצמם חייבים הם בעירובי, ולכן יעשו לעצמם או יעשה הוא גם עבורם על דרך שיתבאר להלן.

י. אורח המתארח למשך החג אצל בעל הבית או במלון פנסיון וכדומה, יבקש מבעל הבית או בעל המלון שיעשה גם עבורו, גם אם האורח לא יבשל אלא רק ידליק, או יעשה שאר הכנות לשבת, וכן גם יעשה בן נשוי שבא להוריו או לחותנו לחג.

יא. מי שגר לעצמו ואוכל במסעדה, יעשה לעצמו אם יש לו מה לבשל מ"ט לשבת, ואם אין לו מה לבשל רק להדליק או שאר הכנות, יעשה בלי ברכה, ויכול הוא גם לבקש איש אחר שאינו גר אתו לעשות גם עבורו כפי שיתבאר להלן.

יב. אפשר לכל אחד המחוייב בעירוב תבשילין לבקש מאחרי אף אם אינו גר אתו שיעשה עבורו או ישתף אותו בעירוב שהלה עושה לעצמו. המשתתפים יכולים להיות גם רבים ואין צריך להוסיף בשיעור העירוב על מה שהתבאר לעיל בסעיף ב'.

• מקורות והערות •

יח. מ"ב שם.

יט. מ"ב סקל"ד, וכ"ש אם רק גרים אצל בעה"ב שאינו מעלה להם מזונות-שעה"צ סקמ"ח.

כ. דין האורח והבן וכו' אינו מוגדר כל כך אם דינם כבמ"ב סקנ"ו, ולכן יעשה בעה"ב גם עבורם ע"י זכוי, וכ"כ בהגדת מועדים וזמנים בליקוטי דינים שם, ע"ש.

כא. כדעה שניה בסעיף י"ט בשו"ע.

כב. כדעה שניה בסעיף י"ט.

כג. מ"ב סקכ"ה.

כד. שעה"צ סקל"ו.

כה. סעיף ג.

יג. אם מבקש מאחר שיעשה עבורו, יכולים הלחם והתבשיל להיות בין של המשלח ובין של השליח, אם זה של המשלח אין השליח צריך לזכות למשלח ע"י אחר, ואם זה של השליח צריך הוא לזכות עבור המשלח ע"י אחר^י.

יד. כבר נתבאר שאפשר גם לבקש מאחר שישתף גם אותו באותו עירוב שעושה לעצמו, ואז צריך מניח העירוב לזכות ע"י אחר עבור המשתתף^י.

טו. אפשר תמיד לנהוג כן לכתחילה לבקש מאחר שיעשה עבורו או ישתף אותו בעירוב שעושה לעצמו^י, אבל אם בשעת עשיית העירוב לא ידע הלה שעירוב זה נעשה גם עבורי^י, בין שהעושה כיוון במפורש גם עליו וזיכה אותו ע"י אחר, ובין שהעושה כיוון סתם^י עבור כל אלה שלא יעשו עירוב לעצמם, אסור לו להסתמך על זה אלא רק אם שכח^א שלא מחמת עצלות^ב,

• מקורות והערות •

כו. פשוט. ובאופן שהלחם והתבשיל של המשלח לא יברך השליח, עיין בה"ל סעיף יב ד"ה ומברך.

כז. סעיף י.

כח. מ"ב סקכ"ה ושעה"צ סקל"ו.

כט. דבידעו שניהם הוי המניח כשלוחו וכנ"ל, ובלא ידע זה שהניחו עבורו הרי יכול לסמוך רק בתנאים המוגבלים שבשו"ע סעיף ז וכמו שפורט כאן בפנים, ועיין בהערה הבאה.

ל. בכיוון המניח בסתם הרי דינו מבואר בסעיף ח דמועיל וכפי התנאים המוגבלים, ובכיוון להדיא גם עבור פלוני או יותר מזה בעשה באופן מיוחד עבור פלוני ובלי ידיעתו נראה דג"כ לא עדיף מבסתם. ואין מי שהניחו עבורו יכול לסמוך על זה רק כפי התנאים המוגבלים.

לא. סעיף ז.

לב. שעה"צ סקל"ב.

נאנס או הניח עירוב ואבד, וכל זה רק בפעם אחת^{טז}.

טז. ראוי לכל גדול בעירו וגם לכל אדם לכוון בשעת עשיית העירוב גם על אלה שלא הניחו, אך צריך לזכות להם על ידי אחר^{יז}.

יז. לכתחילה יש לזכות ע"י איש גדול שלא מבני הבית שאינו סמוך על שולחנו, וכשאינן כזה אפשר לזכות גם ע"י אשתו ובני ביתו הגדולים הסמוכים על שולחנו^{יח}.

יח. הזוכה לאחרים מגביה את הלחם והתבשיל טפח^{יט} ואומר זכיתי להם^י, ואז חוזר ונותן ליד מניח העירוב^{יא}, ואז מברך המניח את הברכה ואומר בהדין וכו'.

יט. אומרים את הברכה ואח"כ "בהדין עירובא". והמניח גם עבור אחר מסויים יאמר לנו ולפלוגי, ואם עושה גם עבור אחרים בסתמא יוסיף "לנו ולכל ישראל הדרים בתחום העיר הזאת"^{יב}.

מקורות והערות

ג. מ"ב ס"ק כב.

ד. סעיף ז.

ה. סעיף י' וסימן שסו סעיף י.

ו. סעיף יא.

ז. עי' בספרי שנת תשמ"א למנהגיה סי' ג. [וז"ל שם: 'כשמזכה להם ע"י אחר, כ' במ"ב סי' שס"ו ס"ק נ דהזוכה צריך לחשוב בהגבתו בשביל כולם, אך ברע"ב עירובין פ"ז מ"ו כ' דהזוכה יאמר בפיו זכיתי להם וטוב לחוש לדבריו בדבר שאין בו הפסד הואיל ונפק מפומיה דהרע"ב. גם במנהגי פפד"מ דברי קהילות עמ' 427 כתוב דהזוכה אומר הריני זוכה'].

ח. סעיף יב.

ט. סעיף יב.

כ. לא אמר את הברכה ו"בהדין" יצא^{מא}, ואם נזכר לפני כניסת יום טוב יאמר אז "בהדין" אך לא יברך^{מי}.

כא. מי שלא הניח עירוב וגם לא יכול מצד הדין לסמוך על עירוב של אחר^{מי}, יקנה את המצרכים שלו לאחרים במשיכה או בהגבהה ולא בקנין סודרי^{מי}, והם יבשלו לו וידליקו לו נרות. ואם אי אפשר להקנות, מותר לו לבשל בצמצום ולהדליק נר אחד^{מי}, או יבשל לפני סעודת שחרית של יו"ט כמה קדירות ויאכל אז מכל אחת ואחת מעט^{מי}, כמו כן יוריד ביום ו' לפנות ערב את תריסי החדרים וילך שם עם נרות לחפש דבר מה וישאירם שם דולקים^{מי}.

כב. מותר להניח את העירוב גם לא בביתו אלא בבית של אחר או בבית הכנסת^{מי}.

כג. העירוב ולפחות כזית ממנו, צריך להיות קיים עד אחר הכנת צרכי השבת^{מי}.

• מקורות והערות •

מ. מ"ב ס"ק סד.

מא. ס"ק סג.

מב. גם בלא בירך בראשונה דכבר יצא וכמ"ב ס"ק סג, בבירך בראשונה, וכנשמ"א כלל ק"ב ס"ק ו בלא בירך בראשונה.

מג. סעיף כ.

מד. מ"ב ס"ק ס.

מה. סעיפים יט-כ.

מו. סעיף כא.

מז. עיין ברמ"א סעיף כא. וכה"ג לא מברך על הנר. ואם אז דולק שם גם חשמל צ"ע בזה, ואכמ"ל.

מח. מט"א סי' תרכה באלף למטה ס"ק נו.

ממ. סעיף טו.

כד. מותר להניח עירובי תבשילין עד כרבע שעה לאחר השקיעה, אמנם לאחר השקיעה לא יברך^{נא}.

כה. מי שנזכר בבית הכנסת לעת מנחה שלא הניח עירובי תבשילין, אם יספיק להגיע לביתו או לשלוח שליח לביתו להניח עד כרבע שעה לאחר השקיעה, יעשה כן^{יב}, ואם לא, ישתדל לקבל פת ותבשיל מאחד מהשכנים של ביהכ"נ ויניח בבית השכן או בביהכ"נ^{יג}. אם עוד הספיק לפני שקיעת החמה, יברך, ולאחר שקיעת החמה לא יברך רק יאמר נוסח "בהדין".

כו. אם גם זה אין באפשרותו, יקנה בהיותו בביהכ"נ לחבירו שעשה עירוב תבשילין את כל מצרכי המזון הנצרכים לו לבישול בשבת בקנין סודר שיקבל מיד חבירו^{יד}, וביו"ט יבשל לו החבר או בני ביתו של החבר, או גם כל אחד שהניח עירובי תבשילין.

• מקורות והערות •

ג. סעיף א. וכתבתי כרבע שעה דכן הוא בערך שיעור בין השמשות לחומרא כפי הנהוג לשיטת הגאונים.

נא. וכ"פ בהליכות עולם עמ' 117. [ואף שבחזו"ע יו"ט (תשס"ג עמ' רפג) חזר בו שיכול לברך, לדעתי אין לברך ובפרט דיש מפקפקין ע"ז עיין הל' חג בחג יו"ט ח"ב פרק יח סע' ד בהערה 5 שם].

גב. והשליח יאמר בהדין עירובא יהא שרא לפלוני וכו' - אלף המגן ס"ק נא.

גג. מט"א סי' תרכה סעיף לו.

גד. דרך כשמקנה ביו"ט גופיה לא רצו להתיר קנין סודר מדנראה ממש כמקח וממכר, וכמחצית השקל סקי"ט על דברי המג"א, משא"כ כשמקנה עוד מבעוד יום או אפילו בין השמשות, דשרי שבות לצורך מצוה, אפשר גם בקנין סודר, ובהיותו בביהכ"נ הרי בלאו הכי אינו יכול להקנות אלא רק בקנין סודר, וכן מוכח במט"א סעי' לו, והם דברי המ"ב סק"ד בשם המג"א שכתב דאם יעבור זמן מנחה יתפלל ויקנה קמחו לאחרים, ור"ל

כז. קיימת עוד אפשרות, שיאמר בעודו בבית הכנסת (עד הזמן שמותר להניח עירוב תבשילין): פת ותבשיל שאניחנו כשאבוא לביתי יהא מעתה עירוב תבשילין, ואח"כ אומר "בהדין עירובא" אך לא יברך^{יה}. ורצוי לקבוע בעת האמירה את הפת והתבשיל שבביתו, כגון שיאמר "חתיכת הדג שבדרום הצלחת", וכן בפת^י.

כח. אם נזכר בבית הכנסת לאחר זמן שמותר להניח עירובי תבשילין קיימות לגביו רק האפשרויות שבסעיף כ', ואם זוהי הפעם הראשונה – גם האפשרות שבסעיף י"ד.

כט. צריך להזהר ביום טוב כשמבשל לשבת על סמך עירוב התבשילין לגמור את התבשילין (כולל גם החמין לשבת) עד

• מקורות והערות •

בהיותו בביהכ"נ, וזה אי אפשר אלא ע"י סודר, דדוחק לומר שכוונתו דיקנה ע"י משיכה בבואו אח"כ לביתו, ומכל זה נלמד דאם לא הקנה עד ודאי חשיכה אין לו עצה להקנות בביהכ"נ אלא צריך שילך לביתו ולהקנות ע"י משיכה. ובעיקר הדבר שכתבתי דיקנה עוד בהיותו בביהכ"נ, והרי עצם הבישול בלא"ה צריך להיעשות ע"י החבר ולא על ידו, וא"כ למה לא ימתין מלהקנות לו כשיקבל לידו את המצרכים לבישול, הוא משום דנראה דכשקיימת אפשרות להקנות מבעו"י או עכ"פ בבין השמשות עדיף זה טפי מאשר להקנות ביו"ט גופיה משום לתא דמקח וממכר.

נה. לחיים שאל ח"א סי' כט לא מועיל באופן כזה, ועיין עקרי הד"ט או"ח ס"ס כד, אך לתפארת ישראל פ"ב דביצה משנה א ובסוף הפרק בהלכתא גבירתא מועיל באופן כזה. ובאלף למטה סי' תרכה ס"ק נא כתב דיש לסמוך על זה בשעת הדחק ויאמר הנוסח הנ"ל בלי ברכה ויסמוך על גדול העיר, וכ"פ בהליכות עולם עמ' 119 ובחזו"ע יו"ט עמ' רפז וכתב דלא יברך באופן כזה אפילו עדיין לא שקעה החמה.

נו. דבאופן זה לא צריך להגיע לברירה.

שליש בישולם בשעה מוקדמת בעוד היום גדול, אם לא הספיק עד אז מותר לבשל ולהטמין עד זמן הדלקת הנרות.^{יז}

• מקורות והערות •

גז. מ"ב סק"ג ובה"ל שם ד"ה וע"י. ונראה דדברים שאיסור המלאכה שבהם הוא רק מדרבנן מותר גם לכתחילה לאחר עד זמן כניסת השבת, וכמו כן עשיית תמצית התה אפשר לאחר לכתחילה מכיון שגם סמוך להדלקת הנר מצוי שישתו תה בין הוא ובין מבאי ביתו. וצ"ע דלגבי דברים שאינם אוכל נפש ממש נמצאו ג' דעות; בסימן תקכח מ"ב סק"ג כתב, דאינו מועיל רק לאוכל נפש ממש, וכ"ה משמעות סימן תרסז שעה"צ סק"ז, ושע"ת שם, וכן פסק בשו"ע הרב סי' תקג סעיף ג ובסי' שב סקי"ז דגם אינו אוכל נפש ממש מותר ע"י עירוב תבשילין, ושם וכן בשעה"צ שם סקכ"ג דמותר גם בלי עירוב תבשילין, ובספר עירוב תבשילין הערוך (שטרן ח"א סימן ג) נתבארו כל השיטות.

ודע דאף כשמבשל לצורך סעודת ליל שבת הנאכלת מבעוד יום, שהוא עדיין יו"ט, חייבים בעירוב תבשילין, דסעודה זו, לצורך שבת מקרי ולא לצורך יו"ט. וכ"כ בפשיטות בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' קלב עי"ש. ומ"מ כיון שמצינו חולקים דס"ל דזהו גופא הוי האורחים דמקלעי ליה ביו"ט, והוי לצורך יו"ט שא"צ לו עירוב תבשילין, ע"כ אין לברך העירוב תבשילין רק מחמת בישול זה.

דיני הדלקת הנרות

- א. הנשים מדליקות נרות לכבוד יום טוב ומברכות להדליק נר של יום טוב^א, ורובן נוהגות לברך גם שהחיינו.
- ב. הרבה נשים נוהגות להדליק את הנרות בלילה לפני הקידוש, והרבה נוהגות להדליק גם ביו"ט מבעוד יום כמו בשבת^ב.
- ג. יש המברכות גם ביו"ט לאחר ההדלקה כמו בשבת, ויש המברכות ביו"ט לפני ההדלקה^ג. המברכות לפני ההדלקה צריכות להזהר לא להדליק גפרור לאחר הברכה גם אם מדליקות מבעוד יום, ולכן תדלקנה את הנרות מנר שהודלק לצורך זה, ואין לכבותו לאחר ההדלקה.

מקורות והערות

- א. עיין בסימן תקי"ד סעיף יא.
- ב. ובלוח אר"י כתב משם הגרש"ז זלניק ז"ל דאין להדר היום להדליק הנרות מבעוד יום כי אחרי שנהגו לברך זמן בהדלקה הרי זה כקידוש היום ואין כאן תמימות, ע"כ. והדברים אינם מוכרחים כל כך ובפרט דנשים אינן בכלל מצות ספירה ולא שייך גבן תמימות, ואם איש מדליק בלאו הכי אינו מברך שהחיינו בהדלקת הנרות וכדלקמן בדיני קידוש במו"ה ג', וכמדומה דהנוהגות להדליק ביו"ט מבעוד יום נוהגות כן גם בשבועות. והנה יש נשים שאינן מברכות שהחיינו בהדלקת הנרות, והן בודאי תוכלנה גם בשבועות להדליק מבעוד יום.
- ג. עיין סי' רס"ג מ"ב ס"ק כ"ז ומט"א סי' תרכ"ה סעי' ל"ג ואלף למטה ס"ק מ"ח. ושם במט"א כתב דהמדליקות בלילה לכו"ע תברכנה לפני ההדלקה, ע"ש טעמו באלף למטה סק"נ. ופשוט דהמברכות ביו"ט לפני ההדלקה, שאינן צריכות לכסות הנרות או עיניהן בשעת הברכה או אח"כ.

ז. אם חל במוצאי שבת, צריכה האשה לומר לפני ההדלקה ולפני שמתחילה בכל מלאכה המותרת ביו"ט "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

ה. בליל שני של יו"ט מדליקה האשה נרות לכבוד יום טוב לאחר צאת הכוכבים. והרבה נוהגות לפני הקידוש, ויותר נכון להדליק מיד בצאת הכוכבים.

דיני תפילת ערבית

- א. נוהגים להתפלל מעט במאחר תפילת מעריב משום תמימות תהיינה^א ואין צריך לאחר יותר מזמן הדלקת הנר במוצאי שבת^ב.
- ב. מתפללים מעריב בניגון יום טוב, ואם חל במוצאי שבת יש להאריך מעט בברכו יותר מבליל יום טוב רגיל^ג.
- ג. רוב ככל הקהילות בארץ ישראל אין אומרים במעריב מערבית כלל ובחוץ לארץ יש אומרים ויש שאין אומרים.
- ד. היות ושבועות הוא יום מתן תורתנו הקדושה, לכן יש לכון במיוחד בתפילות במקום שאנחנו מתפללים על לימוד התורה, ולכן יש לומר ברכת אהבת עולם וכו' בהתעוררות יתרה. ומי שישן ביום אחר הצהרים יכוין בברכה זו לצאת ידי חובת ברכת התורה (אם נתחייב בה ע"י שינת היום) ואחר תפלת השמונה עשרה יאמר מיד ללא הפסק פסוקי יברכך וכו'^ד.
- ה. מסיימים השכיבנו כמו בשבת. ונוהגים לומר פסוק וידבר משה

• מקורות והערות •

- א. סימן תצ"ד מ"ב סק"א
- ב. דענין זה של תמימות אינו חמור יותר מתוספת שבת דאורייתא. ועיין מועד לכל חי סימן ח' אות כ"ג.
- ג. בנועם מגדים לפרמ"ג אות כ' כתב בכל יו"ט שחל במוצאי שבת לאחר מעט להתפלל, משום תוספת שבת, ובס"ס רצ"ג איתא ברמ"א טעם לאריכות בברכו במוצאי שבת משום להוסיף מחול על הקודש, ואם כן גם כאן יש להאריך בברכו.
- ד. סימן מ"ז מ"ב ס"ק י"ג וסס"ק כ"ח.

וכו', אך האשכנזים פרושים באר"י, וכן עוד קהילות באר"י ובחו"ל אין אומרים זה מטעם הפסקה.

ו. התפלה הראשונה של יום טוב וכן תפילת מוסף (ובחו"ל מוסף דיום א') צריך להתפלל מהסידור או מהמחזור.

ז. אם נסתפק לו אם אמר אחר יעלה ויבוא והשיאנו וכו' או שאמר מיד ותחזינה וכו' ולא אמר בכלל והשיאנו, אם התפלל מהסידור או המחזור חזקתו שאמר כראוי, ואם התפלל בעל פה יחזור לוהשיאנו אם עדיין לא אמר יהל"ר השני, ואם נסתפק לו מיד לאחר יהיו לרצון השני יחזור לראש התפלה.

ח. אם התפלל תפילת חול ואמר יעלה ויבוא או שהזכיר את חג השבועות באחת מהברכות האמצעיות, אם כבר סיים תפילתו יצא ידי חובה ואם עדיין לא סיים יחזור לאתה בחרתנו.

ט. אם חל יו"ט במוצאי שבת אומרים לפני ותתן לנו, ותודיענו. שכח לומר ותודיענו, אם נזכר לפני שאמר את השם של חתימת הברכה חוזר למקום שהוא כעין בין הפרקים ואומר שם ותודיענו וממשיך

• מקורות והערות •

ה. עי' מעשה רב אות ס"ז.

ו. סימן ק' סעיף א'.

ז. ערוך השולחן סימן תפ"ז סעיף ד'. וחילקתי בפנים, דאם מתפלל מהמחזור, בודאי שחזקתו שאמר.

ח. סימן רס"ח סעיף ד' ומ"ב סק"י.

ט. בהזכיר באחת מברכות אמצעיות ונזכר שאינו מתפלל כתקנת חכמים, יגמור הברכה ויחזור לאתה בחרתנו, אך בנזכר כהאי גוונא אחר שומע תפלה או אחר שאמר יעו"י ברצה יש להסתפק אם חוזר לברכה אמצעית או גומר תפילתו.

הלאה, ואין צריך לחזור ולומר מותתן לנו. ואם נזכר לאחר שאמר את השם, מסיים את תפילתו ואינו חוזר, וסומך על ההבדלה שיאמר עם הקידוש. ויזהר אז לא לעשות שום מלאכה המותרת ביו"ט ואסורה בשבת עד שיאמר קידוש והבדלה על הכוס^{יא}, ואם הוצרך לעשות איזו מלאכה מקודם (וה"ה מי שהוצרך לאיזו מלאכה המותרת ביו"ט לפני תפילת ערבית) יאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלי שם ומלכות.

• מקורות והערות •

י. במטה אפרים כתב דמיד שהתחיל לומר ותתן לנו אין לו לחזור, ודבריו תמוהין וכבר העיר עליהם ביחוד דעת (ח"א ע' רפ"ד) ופסק כמו שכתבתי בפנים. והוספתי בפנים דאינו צריך לחזור אח"כ לותתן לנו רק יאמר במקום שהפסיק וסליק ענינא, והוא פשוט כיון דזה באותה ברכה אין נפק"מ באיזה מקום אומר ותודיענו. [א"ה, עי' הגדש"פ מחשבת בצלאל עמ' עא, שם הובאו ד' הגהמ"ח זצ"ל שהפך בדין זה כמה פעמים לכאן ולכאן עד שסיים 'לכן יראו להתפלל מתוך הסידור שלא יבואו לידי זה, ובלא"ה צריכים להתפלל תפילה ראשונה של יו"ט מתוך הסידור, מדין מסדיר תפילתו' ע"כ].

יא. ואם שכח אז וגם טעם לפני קידוש - הבדלה יחזור ויתפלל שמונה עשרה של יו"ט עם ותודיענו, מטה אפרים סימן תקצ"ט סעיף ו'. ואם עשה אז מלאכה האסורה בשבת הנה במטה אפרים שם כתב דגם בזה חוזר ומתפלל, אך בבאה"ל סימן רצ"ד ד"ה "ואם" פסק, דלענין מלאכה אין צריך לחזור ולהתפלל. (ופשוט דכל הנידון הוא בעשה מלאכה האסורה בשבת ומותרת ביו"ט, אך בעשה מלאכה האסורה גם ביו"ט מסתבר דאינו חוזר ומתפלל ודלא כמט"א באלף למטה שם סק"ג שנשאר בזה בצ"ע לפי מה דפסק לחזור ולהתפלל בעשה מלאכה).

דיני קידוש לליל שבועות

א. במקומות בחו"ל שנוהגים לקדש בבית הכנסת מקדשים ומטעימים את הכוס לתינוקות.

ב. מי שקידש ובירך שהחיינו ונוכח שטעה בקידוש (או שבכוס לא היה יין) וצריך לקדש שנית, אינו חוזר ומברך שהחיינו^א. ולכן במקומות שמקדשים בבית הכנסת והחזן שקידש שם בירך שהחיינו, אם יש לו לחזן את מי להוציא בביתו, חוזר ומברך שהחיינו, ואם אין לו את מי להוציא אינו חוזר ומברך שהחיינו אף שלא יצא באותו קידוש בביהכ"נ^ב.

ג. מי שבירך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות אינו חוזר ומברך שהחיינו^ג. ואשה שבירכה שהחיינו בהדלקת הנרות ויוצאת כעת

• מקורות והערות •

א. דהרי שהחיינו אומר גם בשוק. וממילא יצא כבר.

ב. וע"כ אם בבית רק נמצאת אשתו שכבר בירכה בהדלקת הנרות לא יחזור ויברך שהחיינו, וכמש"כ בשע"ת סי' תרע"א סק"א לגבי שהחיינו דנר חנוכה, שאם בירך בביהכ"נ לא יחזור ויברך בביתו אם אין לו מי להוציא. ובשו"ת חת"ס או"ח סי' קמ"ג כתב לגבי חזנים המקדשים בביהכ"נ שיכוונו לא לצאת בברכת שהחיינו ויוכלו לברך שנית בביתם, ומשמע מדבריו דגם אם אין להם בביתם את מי להוציא יכולים לברך, ומ"מ לדעתי באופן זה מוטב שיצאו בשהחיינו דביהכ"נ ולא יחזרו לברך בביתם, ולפיכך יש לדקדק שהאיש המקדש בביהכ"נ יהיה לו בביתו בני בית להוציא, כדי שיוכל לברך שנית שהחיינו בביתו.

ג. פשוט. ולכתחילה האיש שיקדש לא יברך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות,

בקידוש לא תענה אמן על ברכת שהחיינו.

ד. שכח לברך שהחיינו בקידוש, יברך מתי שנזכר, עד מוצאי החג. ואם נזכר באמצע הסעודה, טוב שיברך על כוס יין.

ה. אם חל במוצאי שבת עושים קידוש והבדלה ביחד, ומברכים גם ברכת בורא מאורי האש, וראוי להכין מלפני החג בדל נר הבדלה בפמוט ולהדליקו לפני הבדלה ולתת לו לבעור עד תומו. במקרה

מקורות והערות

אם מדליק בעצמו, וגם האשה העושה קידוש לעצמה לא תברך בשעת הדלקת הנרות, וכמ"כ בברכת הבית שער מה סעיף כו ועוד פוסקים.

ד. כי אין לה שייכות כעת לברכה זו ממילא הוי האמן הפסק לגבה בין ברכת היין לשתייתו, ובדיעבד יכולה לשתות מהכוס אם ענתה אמן, כיון דעכ"פ ברכה זו שייכת כעת לסדר הקידוש, וכן כתב בהגדת מועדים וזמנים הלכות הדלקת הנרות אות ג' וויגד משה עמ' צ"ד ועוד ספרים. ואם נוהגת לברך לעצמה בורא פרי הגפן לפני הטעימה יכולה גם לכתחילה לענות, לוח דבר יום ביומו (בעלז) ליל ר"ה, אלא שבעיקר המנהג הזה לברך השומע בורא פרי הגפן לעצמו אינו כל כך כדין. (ומש"ש דאם ענתה אמן לא תשתה או תעשה הפסק ותברך לעצמה בורא פה"ג כבר כתבתי לעיל דאינה צריכה להחמיר בדיעבד).

ה. מ"ב סימן תע"ג סק"א (הב').

ו. עיין שם במ"ב לענין יו"ט שני של גלויות, ובשעה"צ שם סק"ה דבשבעות אי אפשר לברך שהחיינו בז' ימי השלמה, ודלא כבאה"ט שם סק"א, ועיין שו"ת ראשית ביכורים ח"ב סימן ד'.

ז. דלכתחילה מצוה לברך על הכוס, ואי לאו דחיישינן להרגל התניוקות היו גם ביוהכ"פ מברכים על הכוס ונותנים לתינוק אע"פ שאין קידוש ביוהכ"פ וכעירובין דף מ: . ולפי זה רצוי שגם בנזכר אחר הסעודה יקח כוס יין ויברך שהחיינו ולאחר זה בורא פרי הגפן.

שלא הכינו, אפשר לברך על כל נר שהודלק להאיר^ה, וטוב שלא לקרב שני נרות זה אל זה ולהפרידם אחר כך^ז.

ו. מי שאין לו יין יכול לעשות קידוש זה שהוא עם הבדלה על הלחם^י.

ז. שכח להכליל בקידוש גם הבדלה יבדיל מתי שנזכר על כוס יין, ואם אין לו יין אי אפשר להבדיל על החלות^י, אך יכול להבדיל על משקה שהוא חמר מדינה^י.

ח. נכון שאשה לא תענה אמן על ברכת בורא מאורי האש ועל ברכת ההבדלה^י.

• מקורות והערות •

ח. ביסוד ושורש העבודה (שער ט' סופ"ה) כתב דיש לקרב שני נרות, ובמנהגי חב"ד עמ' 39 כתב שרק מסתכלים בנרות שלפניהם.

ט. כן העיר בחק לישראל ער"פ שחל בשבת להגר"י וולץ.

י. סימן רצ"ו ס"ב.

יא. פשוט דרך כשעושים ביחד עם הקידוש אפשר מדין אגב כמ"ש המ"ב בס"ק י"ד.

יב. סעיף ב' שם, ובזמנינו על הבירה.

יג. ויגד משה עה"ל הסדר עמ' רצג. ואינו דומה להבדלה של כל השנה שעונות אמן, דהרי שם אינן טועמות מהכוס, משא"כ כאן שטועמות מהכוס. וזה רק לכתחילה בעלמא, דהרי קי"ל דמעיך הדין יכולות להבדיל לעצמן כמ"ב סי' רצ"ו ס"ק ל"ה ולטעום אח"כ ולא חיישינן לברכה לבטלה ולהפסק בין ברכת היין לטעימה.

סדר הסעודה ודיני עישון ביו"ט

- א. בוצעים על לחם משנה ואוכלים סעודת יום טוב^א ויש לשתות בתוך הסעודה יין ולאכול בשר^ב. וחייבים לאכול ביום טוב שתי סעודות פת אחת בלילה ואחת ביום, ואם לא אכל בלילה יאכל שתי סעודות ביום, ואם גם לא קידש בלילה, יקדש ביום^ג, ואם קידש בלילה ולא טעם אחר זה כזית ממני דגן או לפחות לא שתה כל כוס הקידוש, הרי זה כלא קידש לגמרי.
- ב. הנוהגים לאכול בסעודת ליל שבועות מאכלי חלב אין זה מן המובחר^ד.
- ג. יזהר שלא ימלא כריסו בסעודת הלילה יותר מדי, כי המאכל מביא לידי שינה ולא יוכל להיות ער אח"כ בלילה בלימוד תיקון ליל שבועות.
- ד. יותר טוב להזהר שלא לעשן ביום טוב^ה, והנוהגים כן לעשן צריכים להזהר בדברים הבאים. א) טוב להזהר לעשן סיגריות

• מקורות והערות •

- א. סימן תקכ"ט סעיף א'.
- ב. מ"ב שם ס"ק י"א. וכשחל במוצאי שבת אם מחוייבים לעשות בסעודה זכר למלווה מלכה להרבות קצת עיין בהגדת חיים לראש למהר"ח פלאגי זצ"ל בשלחן ערוך, דכתב, להרבות קצת.
- ג. סי' תקכ"ט מ"ב ס"ק י"ג.
- ד. דרכי תשובה יור"ד סימן פ"ט ס"ק י"ט בסוף מאמר המוסגר.
- ה. עיין סימן תקי"א סעיף ד' באה"ל ד"ה אין, ובפרט בזמנינו שהוכיחו שהעישון מסוכן לבריאות, והרבה נמנעו גם בחול יש לעיין אם עדיין הוא נקרא שווה לכל נפש, וע"ע מנחת יו"ט סימן צ"ח ס"ק קט"ו. על כן קרוב לומר דמדינא אין לעשן ביו"ט.

כאלה שלא רשום לארכן שום דבר אלא רק למעלה לרוחב ולעשן רק עד שם בכדי לא לגרום למחיקת אותיות.¹ (ב) אסור להדליק סיגריה מגפרור או מצית,² גם לא מברזל לוהט ואדום³ ולא מראש מנורת נפט ממעל לראש הזכוכית⁴ אך מותר להדליק מכל להבה ומלהבת מנורת נפט לאחר שיסירו את מכסה ראש הזכוכית.⁵ (ג) אין להוריד את האפר ביד כנהוג רק לתת לו שיפול מעצמו⁶ (ד) ואין לשים את האפר במאפרה או בצלחת ריקה, גם לא במאפרה שיש בה אפר מבעוד יום אלא אם כן ישם מקודם גם דבר היתר (כגון מלח או סוכר דק) במאפרה.⁷

• מקורות והערות •

ו. עיין קצשו"ע שם סעיף ל"ב ומנחת יו"ט ס"ק קי"ח.

ז. סימן תק"ב מ"ב סק"ד.

ח. עיי"ש במ"ב לאסור להדליק מברזל חם מלובן. ואפשר שאם הוא לוהט ואדום שרי דהוי כגחלת שמתיר שם אף אם אין בה שלהבת.

ט. זה השלחן ח"א סימן תק"ב, וכ"כ עין הבדולח סימן ס"ג וכ"כ בית שערים באור"ח סימן רנ"ז וכ"כ ציץ אליעזר ח"ז סימן כ"ז אות ה'.

י. מחשש מכבה, קצושו"ע סימן צ"ח סעיף ל"ב ובאה"ל סימן תקי"א סעיף ד' ד"ה אין. ובמנחת יו"ט ס"ק קי"ז כתב דיש להזהר גם כן שלא להבעיר סיגריה מסיגריה אחרת כנהוג משום מכבה, ע"כ ולא נהגו להחמיר בזה.

יא. עיין סימן תצ"ח סעיף ט"ו וסימן ש"י סעיף ו' וח'. ועוד יש להזהר לאחר העישון לשים את הבדיל בנחת באיזה מקום ולא לזרוקו וכל שכן שלא לדרוך עליו וכדומה, שהוא מכבה ממש. ולענין הטלטול של סיגריות למי שאינו מעשן לתת למי שכן מעשן, אם הוא סבור שמדינא אסור, אסור לו גם לטלטל ואם סבור שמדינא מותר רק הוא מחמיר על עצמו, מותר לטלטל, שע"ת סימן תקי"א סק"ו. ויש הנוהרים שלא לעשן ביום טוב א' ומקילין ביום טוב ב' של גלויות בחו"ל, שע"ת שם, ועיין לעיל מו"ה ד. ומי שמעשן ביו"ט וחל יום טוב בערב שבת יזהר מאד למשמש בכליו סמוך

ה. מותר להדליק מאש שהודלקה באיסור ביו"ט ע"י יהודי.

ו. מותר להדליק מנר שאינו של חלב אך אין להדליק מנר קישוט צבעוני ואין להדליק מנר שבירכו עליו והדליק לכבוד יום טוב^{יד} ולא מנר שהודלק בבית הכנסת לפני העמוד^{יז}.

• מקורות והערות •

לשבת, היות ויש כאן חשש יותר מתמיד שעלול עוד לשכוח מקדושת השבת, היות והקדושה נמשכת מבעוד יום, ועיין רש"י יומא דף ל' ע"ב ד"ה דיש. ועיין צוואה מחיים להגר"ח פלאגי זצ"ל דף י"א ע"ב איך שאחד שכח ועישן בשבת שובה שהיה סמוך לר"ה.

יב. סימן תק"ב מ"ב סק"ד.

יג. כי בזמננו נרות הקישוט באר"י הם חשש נרות חלב ועיין שערי תשובה סימן ר"י סק"ד. [אמנם נראה דכעת בשנת תשס"ו אין חשש זה, ואינו ברור].

יד. עיין זה השלחן ח"ב סימן תרע"ד סעיף ב'.

טו. סימן קנ"ד שע"ת סק"כ, וגם מנר יארצייט אסור, שם. מיהו כשיושבים ולומדים כמה שעות כגון בליל שבועות ויש שם רק נר יארצייט מבואר בשע"ת שם להקל.

סדר ליל שבועות

- א. מנהג ישראל להיות נייעורים כל ליל שבועות*באמירת תקון ליל שבועות ובלימוד התורה.^ז
 ב. טוב לקבוע את הלימוד ברבים כי בכל עשרה השכינה שורה,^ז

• מקורות והערות •

א. סימן תצ"ד מ"ב ס"ק א', ומקורו בזהר וכל הספרים הקדושים מלאים מזה, ועיין גודל המעלות של תיקון זה במועד לכל חי סימן ח' אות ט"ז ובספרי אוצר נחמד ע' י"ז [ונדפס בסוף הספר], וכאן רק אעתיק דברי האריז"ל בשער הכוונות דף פ"ט ע"א שהובא ג"כ במ"ב הנ"ל. וז"ל: ודע כי כל מי שלא יישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, ע"כ.

ב. עיין לקמן סעיף ג'.

ג. לב דויד להחיד"א פרק ל"א, לוח אר"י להגרמי"ט, היות והנהוג בכמה מקומות בשעת הלימוד בבתי הכנסת בליל שבועות לכבד במשקאות ופירות וכדומה, לכן אכתוב בקיצור כמה דיני ברכות ההכרחיים בזה. ראשית, בכל מין ברכה שיברך בתחילה יחשוב, שרוצה לפטור בברכה זו כל מה שנכנס תחת סוג ברכה זו שיש כאן ושיביאו עוד, וכבסימן ר"ו סעיף ה', ואם באמצע אכילתו ושתייתו הוצרך לצאת החוצה לשירותים וכדומה, אם זה תחת אותו גג חוזר לאכילתו ושתייתו בלי ברכה מחדש ואם יצא לאויר השמים וחזר, אם נשארו הלומדים שג"כ כוּבְדוּ באכילה ושתייה, והם עדיין באמצע האכילה והשתייה, אינו חוזר ומברך וכסימן קע"ח סעיף ב' ומ"ב ס"ק כ"ז וכה"ח ס"ק ט"ז, ואם לא נשארו או שהם לגמרי לא משתתפים בכיבוד, אז חוזר ומברך ברכה ראשונה על מה שיאכל וישתה להבא, אך אם אכל מקודם מזונות או פירות מז' המינים (סימן קע"ח מ"ב ס"ק מ"ה ושעה"צ סק"מ) כזית (מ"ב ס"ק כ"ח) אינו חוזר ומברך גם על פירות שאינם

מז' המינים (כן נ"ל ועיין באה"ל שם ד"ה ואכל דברים). ואם מביאים כיבוד, ולאחר זמן חוזרים ומביאים, כגון שמביאים כל זמן מסויים קפה או טיי וישנו וישלשו הרי מי שאינו נוהג לברך ברכה אחרונה על טיי וקפה חם (כפי מנהג ארץ ישראל הספרדי שאין מברכים, וככף החיים סימן ר"ד סק"מ) אינו צריך לברך ברכה ראשונה על כל כוס שיביאו, אפילו עבר בין כוס לכוס שיעור עיכול (שהוא שיעור שיתאווה שוב לדבר ההוא, כסימן קפ"ד סעיף ה'), לא מיבעיא אם כיון מקודם על הכל. אלא אפילו לא כיון, דהוי ליה כאורחים הקרואים בבית בעל הבית בסימן קע"ט סעיף ה', כן פסקו הזכור לאברהם ח"ג אות כ', שו"ת ריב"ם שנייטוך סימן י"ז הו"ד בפסקי תשובה סימן רע"ט, כף החיים סימן קפ"ד ס"ק ל"ב, והגרש"א אלפנדרי בהסכמה על תיקון חצות קומי רוני. ואם הוא בעצמו מוזג לו ולא תלוי בדעת אחרים תלוי הדבר בהיסח הדעת. ואפילו אם הקפה והטיי שמביאים בפעם השניה ושלישית לא היה עדיין מבושל בשעה שבירך על הקפה הראשון ג"כ אינו חוזר ומברך, ודלא ככף החיים סימן קס"ט ס"ק ח"י (וראיה מיור"ד סימן י"ט סעיף ה' דעל כיסוי שני אינו צריך לברך, אף כשבירך על כיסוי ראשון עדיין לא היה בעולם דם מחוייב בכיסוי שני וה"ה כאן, ואכמ"ל) ואם יצא באמצע עיין לעיל. אך אם דרכו לברך ברכה אחרונה על הקפה והטיי, אם הביאו לו שנית בתוך שיעור עיכול אינו חוזר ומברך ברכה ראשונה, אם עדיין לא בירך ברכה אחרונה, ואם הביאו לו אחר שיעור עיכול דהיה צריך לברך ברכה אחרונה והוא בירך אותה, פשיטא שחוזר ומברך על הכוס הבא, ולפי"ז במשקאות קרים אם שותה בכל פעם כשיעור רביעית בבת אחת שמתחייב בברכה אחרונה ואינו יכול להמתין יותר מלברך, משיעור עיכול כי יפסיד הברכה האחרונה (דברכה אחרונה שיעשה על הכוס האחרון לא תעלה לו על הראשונים) עיין באוה"ל סי' ק"צ ד"ה אחר. וממילא צריך לברך ברכה אחרונה ועל הכוס הבא ברכה ראשונה, ואם שותה פחות מכשיעור דינו כקפה הנ"ל, וכן אם שותה כשיעור אך בכל פעם בתוך שיעור עיכול לשתיה הקודמת ג"כ די בברכה אחת.

ויש להזהר לא להכשל שם בדברים בטלים וכ"ש בדברים אסורים, ואם אי אפשר ברבים אפשר לומר וללמוד גם ביחידות.

ג. ראוי לכל אדם לומר קודם כל את הסדר המסודר בתיקון ליל שבועות ובזמן הנשאר אח"כ ללמוד מה שלבו חפץ.

• מקורות והערות •

ד. כף החיים סימן תצ"ד ס"ק י"א, וכתב בסידור תפילות וכו' ליקוטי צבי (בעניני שבועות) בשם הבעש"ט הקדוש זצ"ל, שלא להפסיק בשום דיבור מהתחלת התיקון בלילה עד למחר לאחר קדושת מוסף עכ"ל. ויש להזהר בזה בפרט כשהולכים באשמורת הבוקר למקוה, וכן אלה היוצאים לזיכור כשיש להם הורים שאז הדרך להרבות בהליכתם וחזרתם וכו' בדיבורים, שחנך מהאיסור הכללי של ודבר דבר שאין להרבות בדברי חולין בשבת כבסימן ש"ז סעיף א' ששייך ג"כ ביו"ט וכבאה"ל סימן תקכ"ט ד"ה ולכבדו, ומנחת יו"ט סימן צ"ח סק"א הרי עוברים ג"כ ביו"ט על הנהגה קדושה זאת שלא להפסיק בדיבור עד אחר קדושת מוסף, שהטעם בזה הוא עפ"י הסוד, ואכמ"ל. ולענין תשמיש המיטה כתב בשעה"כ דף פ"ט ע"א דאין לשמש אלא בליל הטבילה, והו"ד במ"ב סק"א, ופשוט שמי שיצרו תוקפו ועלול וכו' שמותר, כי מעיקר הדין אינו אסור אלא בליל יוה"כ וט"ב וימי אבלות, ושאר זמנים הם רק מידת חסידות עפ"י הקבלה, חכמת אדם סימן קכ"ח סעיף כ' ומ"ב סימן ר"מ סק"ז וכף החיים סימן תצ"ד ס"ק י"ד, ובבאור הלכה סימן ר"מ ד"ה מליל כתב דגם מי שלא קיים עדיין פריה ורביה דאין להחמיר בזה, וע"ע סימן תקע"ד מ"ב ס"ק י"ב.

ה. הסדר הניתקן ללמדו בתקון ליל שבועות מקורו בספרי הקבלה ובעיקר בדברי האר"י בשער הכוונות דף פ"ט ע"א ומיוסד עפ"י המקורות בזהר הק', ואלה הלומדים לימודים אחרים בלילה הזה ואינם קוראים התיקון המתוקן, אף שאין למחות בידם וכבסימן כ"ה מ"ב ס"ק מ"ב, דכל דבר שהוא רק עפ"י הקבלה אין להכריח אחרים בזה, מ"מ ראוי לתת להם להבין מ"ש החיד"א בלב דויד פרק ל"א בקיצור, דהתימה על האנשים האלה

המשנים מנהג ישראל, דמי שאמר לקרות הלילה הזה בחבורה (דר"ל, מי שאמר להיות ער בלילה זה) הם רשב"י והאריז"ל, והם אמרו לקרות כסדר התיקון, וא"כ איך אפשר לקבל את הדברים לחצאין. (וכל זה דלא כהחוק יעקב ס"ק א' דכתב דהתיקון נתקן רק לעמי הארץ, דחס מלהזכיר דבר זה, ואכמ"ל).

ודע, דהעיקר לפי דברי האריז"ל הוא לקרוא סדר התנ"ך שבתיקון והשאר אינו חיובי כל כך, ועל כן הרוצה ללמוד במקום שלבו חפץ בגמרא או שאומר או שומע איזה שיעור או דרשה כפי הנהוג כעת לומר שיעורים ודרשות בעניני דיומא בליל שבועות, ישתדל קודם כל לקרוא סדר התנ"ך שבתיקון. וסדר התנ"ך ההכרחי עפ"י האריז"ל הוא כפי הנדפס בתיקון של הספרדים הנקרא קריאי מועד, [ינדפס לקמן עמ' קפה ואילך] ובתיקונים של האשכנזים יש כמה וכמה דברים נוספים שהם מיותרים עפ"י האריז"ל, על כן בכדי להקל על הרוצה לומר רק ההכרחי עפ"י האריז"ל אני כותב פה את המקומות שאפשר לדלג עליהם. בפרשה בא, והיה כי יביאך עד תפדה. בבשלח, מוסיפו מסכת עד רופאך, משפטים, מאם אדוניו עד ועבדו לעולם. כי תישא, מכל העבר עד בהר סיני. צו, מופשט את בגדיו עד לא תכבה. אמור, מוספרתם עד תעזב אתכם אני ה' אלקיכם. במדבר, פסוק ואתכם יהיו וכו'. נשוא, מוידבר ה' אל משה לאמר עד הכפות עשרים ומאה. פנחס, מביום השמיני עד במספרם כמשפט, עקב, מועתה ישראל וכו' עד כימי השמים על הארץ, וילך, מועשה ה' עד ולא יעזבך. תהילים, מפסוק לא כן הרשעים אפשר לדלג כל התהילים עד הללוהו בתף ומחול. משלי, מאשת חיל עד ויהללה.

מי שהוא אבל שלא הספיק להתאבל לפני כניסת החג או שנקבר בכניסת החג או שקיבל שמועה קרובה בהתחלת הלילה וכן אונן העומד לקבור מתו ע"י עכו"ם שכל אלה אסורים לכמה דיעות בת"ת עיין בסימן תקמ"ח מ"ב ס"ק ט"ז וכ"א, הרי אם רגילים תמיד לקרוא תיקון ליל שבועות המסודר יקראו כעת רק סדר התנ"ך שבתיקון ואם לא רגילים, אין להם לקרוא הסדר וילמדו בדברים המותרים, עיין שע"ת סימן תרס"ד סעיף א' ואני חילקתי גם שם (בספרי) בהו"ר בין רגיל ללא רגיל, והרוצה להקל גם בלא

ד. נוהגים לטבול אחר הלימוד לפני עמוד השחר, ויש להזהר שהמקוה לא תהיה חמה אלא רק פושרת וכמו כן יש להזהר שלא לבוא לידי סחיטת שיער האסורה ביום טוב כמו בשבת^ל.

• מקורות והערות •

רגיל תמיד יש לו על מה לסמוך עיין שע"ת סימן תקמ"ח סק"ה. אך אם עתיד לקבור מתו עוד בלילה ע"י עכו"ם (כגון בירושלים שמקפידים לקבור בלילה) הרי לפני הקבורה אסור לו בשום דבר תורה ופטור מכל המצוות כדין אונן עיין סימן תקמ"ח סעיף ה' ומ"ב ס"ק כ"א. כתב בפרע"ח שער חג השבועות פ"א כי בליל שבועות מצוה לפרש ולגלות חכמת הקבלה כי הזמן מוכן לסודות.

ו. בשער הכוונות דף פ"ט ע"א עפ"י הזה"ק והובא בכל הספרים. ויש להעיר שעפ"י הקבלה מעלת טבילה זאת היא הגדולה ביותר מכל השנה כי היא בחינת כתר. ודע, דהגם שהגר"א במעשה רב אות קכ"ה כתב דאין לטבול בשבת (וה"ה ביו"ט) מכל מקום בירושלים עיה"ק ובארה"ק גם האשכנזים פרושים ההולכים בכל עקבות הנהגות הגר"א, בזה לא נהגו כוותיה וטובלים בשו"י"ט. (ועיין בספר בית ישראל השלם להגר"י טויסיג זצ"ל ח"ח מהד"ת ע' קס"ט שגם את הגר"ש סלנט זצ"ל פגשו במקוה בירושלים באשמורת שב"ק וכאן נמצא וכאן היה, ואכמ"ל) וכן העיד בגודלו גם הגר"ח נאה זצ"ל בספרו קצות השולחן ח"ו דף מ"ח ע"א דכן המנהג פשוט בירושלים בין ת"ח מכל העדות חסידים פרושים וספרדים.

ז. מ"ב סימן שכ"ו סק"ז וסימן תקי"א מ"ב ס"ק י"ט.

ח. סימן שכ"ו מ"ב ס"ק כ"ד וכ"ה, ועיין כתר ראש אורחות חיים להגר"ח מוואלאזין אות צ' לזהר שלא לקנח פניו אחר רחיצה שחרית בשבת שלא יבוא לידי איסור סחיטה ולקנח ביתר זהירות. וע"ע בישועות חכמה סימן פ"ו בחוסן ישועות אות א', דאותן אנשים שדרכם בחול כשעולים מן המקוה משפשפין בידהם את הפנים והעינים כדי להסיר קצת מים שבעפעפים וכו' יזהרו בזה בשבת, כי הוא סחיטת שיער, וע"ע ברית עולם עה"ל שבת פרק המלבן אות ט' מה שהזהיר בזה אודות סחיטת שער ואכמ"ל.

דיני שחרית של שבועות

א. יש להזהר לאחר עמוד השחר ליטול הידים שלש פעמים לסירוגין*.

ב. מי שלא ישן כל הלילה ישמע ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה עד גומל חסדים^י וכן ברכות התורה ממי שישן^י. אם אין לו ממי לשמוע יכול לברך את אלקי נשמה והמעביר בעצמו^י, ואת ברכות

• מקורות והערות •

א. סימן ד' סעיף י"ג.

ב. סימן מ"ו מ"ב ס"ק כ"ד ושע"ת ס"ק י"ב, ומה שנוהגים הרבה לשמוע כל ברכות השחר מאחר, אין בזה צורך ויכולים לברך בעצמם וכרמ"א שם סעיף ח'.

ג. סימן מ"ז מ"ב ס"ק כ"ח, ויאמר לאחר זה מיד יברך וכו', והנה ברכות השחר יכול לברך ולשמוע ולצאת גם לפני עמוד השחר מחצות לילה ואילך (עיין מ"ב סימן מ"ז ס"ק ל"א) אך ברכת התורה אם לא ישן בלילה ושומע בבוקר מאחר צריך דוקא לאחר עמוד השחר. ובמ"ב שם הביא משום החדושי רעק"א שאם ישן אתמול ביום שינת קבע יכול לברך כעת בעצמו לכו"ע (וגם כן דוקא לאחר עמוד השחר ולא לפני) ולפי מ"ש בדיני תפילת ערבית סעיף ד' לכוין בברכת אהבת עולם של ערבית לצאת יד"ח ברכת התורה, שוב לא יוכל כעת לברך בעצמו.

ד. כפי פשטות הרמ"א שם בסימן מ"ז סעיף ח' יוצא שכל ברכות השחר יכול לברך בעצמו, וכן כתב ערוך השולחן בסעיף י"ג, ע"ש. וכ"כ בספר טעמי המנהגים שנתפשט המנהג לברך בעצמו, וטוב שבאופן זה יאמר המעביר שינה מעינינו בלשון רבים, כיון דבלאו הכי יש גירסא כזאת הרי בניעור כל הלילה טוב לומר כך בכדי שישתמע שמברך על מנהגו של עולם. והרוצה להחמיר שלא לברך שתי ברכות אלו בעצמו אם לא ישן

התורה לפטור באהבה רבה (אהבת עולם)^ה. הנוהגים ע"פ האריז"ל מברכים כל הברכות האלו בעצמם^י, ואם ישן בלילה חצי שעה לכו"ע יכול לברך בבוקר^י.

ג. ברכת ענט"י יברכו בבוקר לאחר שיצא לצרכיו ונגע בגופו ויש שאין מברכים כלל^ה.

ד. אף שלפי הדין מותר לניעורים כל הלילה בשבועות להתפלל גם

מקורות והערות

יברך אותם בלי שם ומלכות, וכדעת המחבר שם בסעיף ח', וגם ברכת הגומל יסיים בלי שם, ליקוטי מהרי"ח ח"א בסדר ברכות השחר.

ה. מ"ב ס"ק כ"ח, ותיכף אחר השמו"ע יאמר יברך וכו'.

ו. כף החיים סימן תצ"ד ס"ק י"ב ושע"ת סימן מ"ו ס"ק י"ב. והנה ברכות השחר יכולים לברך מחצות, וברכות התורה רק לאחר עמוד השחר כשהיו ערים כל הלילה. ודע, דגם מבין אלה הנוהגים שאם הם ניעורים בשאר לילות השנה אינם מברכים בעצמם ברכות התורה בבוקר, אלא שומעים מאחר או פוטרם באהבה רבה, מכל מקום בשבועות זמן מתן תורתנו יש שאינם רוצים להפסיד ברכות אלו, ואם אין להם ממי לשמוע (דאז הוי שומע כעונה) אז מברכים לעצמם ואינם פוטרם באהבה רבה, וסומכים על הדיעות שאפשר לברך בעצמם. ויש לכוין מאד בברכות התורה כשמברכים בחג השבועות זמן מתן תורתנו הק' כי הם חיינו ואורך ימינו. ולענין עניית אמן על ברכת לעסוק בדברי תורה עיין במ"ב סימן מ"ו ס"ק י"ב ועיין בספרי זה השלחן ח"ג ע' ל"ז דלהגר"א אין עונים ולהאריז"ל עונים, ולכן אני אכריע, דמי שרוצה לצאת בברכות התורה לא יענה מטעם הפסק, ומי שאינו רוצה לצאת יכול לענות דאין בזה הפסק.

ז. סימן מ"ו מ"ב ס"ק כ"ד וסימן מ"ו ס"ק כ"ח, והאחרונים החליטו דשיתין נשמין ושינת קבע הוא כחצי שעה.

ח. עי' סימן ד' מ"ב ס"ק ל' וסימן מ"ו שע"ת ס"ק י"ב, וסימן תצ"ד מ"ב ס"ק א'. ולענין ברכות ט"ק יכוין לפטור בברכת ט"ג, מ"ב שם, ובחור שאין

לכתחילה שחרית מעמוד השחר ואילך^י מכל מקום ראוי מאד לא להקדים את תפילת השמונה עשרה לפני הנץ החמה, ולקיים מצוה מן המובחר של תפילת ותיקין ביום החג הקדוש הזה, ויש

• מקורות והערות •

לו ט"ג ישמע הברכה מאחר ויכוין לצאת וימשמש בציצית של הט"ק וכבסימן ח' סעיף ט"ז.

ט. סימן פ"ט מ"ב סק"א.

י. דאף שתפילת שחרית יקיימו לכתחילה ולא בדיעבד (וכדין היוצא לדרך) מ"מ סוף סוף מצות ותיקין לא יקיימו, וכן המנהג בארץ ישראל להתפלל בזמן כזה שברכת גאל ישראל תהיה עם הנץ החמה, ועיין לקמן שהקוראים מגילת רות מתוך מגילה כשירה יכולים אף לכתחילה לקרוא מעמוד השחר ואילך בשבועות בכדי לחסוך אח"כ את הזמן בכדי ללכת לנוח אחר התפלה וזה עדיף מאשר להתפלל מעמוד השחר. ויש להזהר שלא לברך על הציצית לפני הזמן המותר שהוא משיראה את חבירו ברחוק ד' אמות וכבסימן י"ח סעיף ג' ומ"ב סק"ט, ובארץ ישראל המנהג לברך כשעה לפני הנץ החמה, כף החיים סימן י"ח ס"ק י"ח, והמדקדקים ממתינים לב"ן (=52) רגעים לפני הנץ החמה, נברשת ח"א בהשמטות ע' נ"ה, (ויש מחמירים עד שלשת רבעי שעה לפני הנץ). ומי שמאריך הרבה בפסוקי דזמרה ומתפלל נוסח אשכנז שאומר ברוך שאמר לפני כל המזמורים ומתחיל מוקדם מאד בכדי להספיק להגיע לנץ החמה, יכול לכתחילה להניח טלית עם ברכה בין פרק לפרק באמצע פסוקי דזמרה כשיגיע הזמן, סימן נ"ג מ"ב סק"ה ובאה"ל שם ד"ה אין, ויש להזהר אז שלא לומר שום דבר חוץ מעצם הברכה מטעם הפסק, ובנוסח ספרד שמקדימים כל מזמורי ההוספות לפני ברוך שאמר יתעטף במקרה כזה לפני ברוך שאמר. ועיין בספרי י"ג מאמרות ע' ט' דהמתפללים ותיקין בשבועות יש להזהר שעכ"פ יהיה החזן בקיא בשמירת הזמנים שאם לא כן ינוס מנוסת חרב ויגיע עם ציבור המתפללים לשמונה עשרה לפני הנץ החמה הנראה, וזה בדוק ומנוסה. ובבני ברק ותל אביב אין להקדים

הנוהגים לישון מעט לאחר עמוד השחר ולהתפלל אחר כך כמו שרגילים הם כל שבת ויום טוב^{יא}, אך יותר טוב להתפלל כותיקין. ה. מתפללים כבכל יום טוב כנהוג, ויש להתפלל בכוונה גם בכדי לא להירדם^{יב}.

ו. גדולי הצדיקים היו מאריכים בשבועות בברכת אהבה רבה (אהבת עולם), היות וכולה מיוסדת על זכיה של לימוד התורה וכן ראוי לכל אחד לעשות ולבקש מעומקא דליבא לזכות בכתר תורה הוא וזרעו אחריו^{יג}.

ז. מי שמאריך בתפילת לחש והש"ץ הגיע לקדושה, אין לו לענות קדושה אפילו אם הוא עומד באמצע ברכת "אתה קדוש", אלא מפסיק בשתיקה ושומע מפי החזן (ואם אי אפשר לו לשמוע מפי החזן שומע מפי הקהל) עד אחר ברוך כבוד ה' ממקומו, וממשיך

• מקורות והערות •

להתפלל לפני הנץ החמה הנראה, וצריך כל אחד לחקור היטב במנין שיתפללו שם בשבועות עם הנץ החמה אם יתפללו שם כפי הנץ הנראה, ואם יודע לו שאין דעתם להתפלל עם הנץ החמה הנראה, אלא לפני זה, ילך למנין אחר ששם מתפללים כדן וכראוי, כי כשמקדימים להתפלל שמונה עשרה לפני הנץ הנראה נכנסים בחשש של תפילה בדיעבד, וע"ע בספרי י"ג מאמרות סימן ג'.

יא. דרכי חיים ושלום אות תרל"ט, משמרת שלום קוידינוב סימן ל"ט אות ג'.

יב. כף אחת להחיד"א סימן כ"ב אות ה'.

יג. עי' דרכי חיים ושלום סימן תר"ם. בתפילת חג השבועות יאמר בקול רם אשרי איש שישמע למצוותיך ותורתך ודברך ישים על לבו, מועד לכל חי סימן ח' סעיף כ"ח. ובענין אמירת פיוטים כל מקום כמנהגו, יש האומרים בתוך התפילה, ויש לאחר הלל, לאחר קדיש תתקבל, ובאר"י רובם אין אומרים כלל ובפרט המתפללים ותיקין בחג השבועות, ומפני הטורח.

להתפלל. אך אם הוא עומד ב"אלהי נצור", אזי אם לא אמר קודם לכן "יהיו לרצון" יענה רק קדוש וברוך, ואם אמר "יהיו לרצון" יכול לענות גם ימלך, ובמוסף גם פסוק שמע ישראל. ולאחר שאמר "יהיו לרצון" שבסוף "אלהי נצור" יכול לענות הכל כרגיל, אף שעדיין לא עקר רגליו.^{יד}

דיני הלל

יש להזהר לבטא כל מלה באופן ברור וכל שכן שלא לדלג שום מלה או אות^א, ואם דילג איזה מלה חוזר לאותו פסוק ואומר משם ולהלאה על הסדר^ב.

מקורות והערות

א. עיין סימן תפ"ח שעה"צ סק"ב. ולמען תועלת הרבים הנני מפרט כאן את מרבית הדברים שצריך להזהר בהלל. המגביה, המשפילי, מקימי, להושיבי, מושיבי, כל מלות אלה קריאתם מלרע, והקהל קורא אותם בטעות מלעיל. בלא לנו, להזהר לומר איה נא אלהיהם, ולא להחליף עם אב הרחמים ששם איה אלהיהם, כמו כן להזהר לא לטעות באזנים להם ולא ישמעו, ולא לומר יאזינו, כל הנוהגים לבטאות החולם כמו אוי צריכים להזהר באמרם ולא ידברו, ולא יראו, ולא ישמעו, ולא ירחוקו, ולא ימיוון, ולא יהלכו, ולא יהגו, להפריד בין לא למלה הבאה שאם לא כן תיבלע ה' שבהתחלת המילים האלה. באהבתי, אנה ה' מלרע, מלטה מלרע, שומר פתאים לבטא היו"ד ולא לומר פתאים, אלא פתאים, כי האל"ף נעלמת. דלתי, שובי, שניהם מלרע. אני אמרתי בחפזי, להזהר מאד לומר תיבת בחפזי ב', ולא בב' (בחבזי) ורוב הקהל טועים בזה וקוראים בב', כי הגיית הפ' כאן היא קשה, וללא תשומת לב מיוחדת הרי נשמע ב' במקום פ'. כיוצא בדבר בקריאת שמע קוראים הרבה מאד למען תזגרו במקום תזכרו כי אחר התזת הז' צריך תשומת לב מיוחדת להוציא את הכ' כתיקונה, שאם לא כן תתחלף בג'. המותה, למרות שהמ' בקמץ גדול השווא הוא שווא נח ולא נע, בתוככי, מלעיל. כל הודו מלרע, ואם יקרא מלעיל תשמע מפיו מדינת הודו וכוש. חסדו, לדייק לקרא ס' ולא ז'. מבטח באדם, להזהר לא להקדים מבטוח בנדיבים למבטוח באדם, עושה חיל, עושה מלעיל. אבוא בם, אבוא מלעיל. היתה לראש פנה, היתה מלרע. מאת ה' היתה, היתה מלעיל. נפלאה, הקריאה היא נפלאה ולא נפלאות וכדומה. אנא וכו', כל

מקורות והערות

אנא כאן מלעיל. הושיעה, מלעיל, הצליחה, מלרע, נא דלגבי הושיעה הנ' דגושה מדין דחיק, ונא לגבי הצליחה הנ' רפויה מדין רפי אחר יהו"א. אלי אתה, אלי מלרע.

ב. מ"ב שם סק"ב. וכן אם נזכר שהקדים פסוק מבטוח בנדיבים לפני מבטוח באדם חוזר למבטוח באדם ואומר משם ולהלן על הסדר, ולענין להפסיק בהלל לקדיש ולקדושה עיין שם סעיף ב' ומ"ב ד' ה' ו'.

דיני קריאת המגילה

א. בא"י קוראים מגילת רות ביום הראשון, ובחו"ל קוראים ביום השני. ולאחר הקריאה אומרים קדיש יתום.

ב. חמשה מנהגים בקריאת רות, האשכנזים פרושים בא"י קוראים מתוך מגילה כשרה כתובה על קלף והבעל קורא מברך על מקרא מגילה ושהחיינו וכהגר"א במעשה רב"א וכל הקהל שותקים ושומעים. ויכול בעל קורא לברך בכמה מנינים זה אחר זה כשקורא לפניהם. ואם המגילה היא פסולה קורא הבעל קורא בלי ברכות¹ וכמו כן אם אין מגילה וקורא מתוך תנ"ך או חומש. מנהג ב' לקרוא מתוך מגילה כשרה בלי ברכות². מנהג ג' לקרוא הבע"ק מתוך חומש או תנ"ך בלי ברכות, ואז צריך כל אחד מהקהל לקרוא לעצמו בלחש³. מנהג ד', כל הקהל קוראים כל אחד לעצמו מתוך חומש. מנהג ה', אין קוראים כלל המגילות בשעת התפילה.

ג. בקשר לזמן הקריאה, עיקר התקנה היא לפני קריאת התורה, רק אם יש מגילה אחת לכמה מנינים, קוראים כפי שמזדמן לאחר

מקורות והערות

א. אות קעה.

ב. ודין הכשר ופסול מגילות אלה אינה כמגילת אסתר ששם עד הרוב כשר כבאור"ח סימן תר"צ סעיף ג', מכיון שנקראת אגרת, אבל מגילות אלו דינן כס"ת שגם בחסר מהם אות או נמחק וכו' אינן כשרות, עיין עמק ברכה (פומורנציק) סימן ס"ג.

ג. מעשה רב אצל מרן החזו"א שהייתי נוכח.

ד. ערוך השלחן ס"ס ת"צ.

ה. עיין מעשה רב אות קל"ו.

קראה"ת או מוסף וכו'. וזמן קריאתה הוא כל היום עד השקיעה ולכתחילה מנץ החמה ובדיעבד מעמוד השחר ועל כן יש הנוהגים בשבועות באר"י שהיו ערים כל הלילה וממהרים לצאת, שלא לקרות רות בבוקר רק לפני מנחה לאחר שקמו משנתם, אמנם אפשר גם בשבועות לקרוא מעמוד השחר עם הברכות (לנוהגים לברך) אף לכתחילה, דהרי הפוסקים התירו גם להתפלל לכתחילה בשבועות מעמוד השחר, ואף שלענין תפילה כתבנו לעיל שלא כדאי להפסיד מצות ותיקין אבל לענין מגילה לא שייך זה ואפשר לכתחילה לקרוא מעמוד השחר ולמעט על ידי זה את השהיית הקהל העיף בביהכנ"ס.

• מקורות והערות •

ו. עיין מעשה רב אות קע"ה.

ז. וכמו מגילת אסתר בסימן תרפ"ז סעיף א'.

דיני קריאת התורה

- א. חובה על הגבאים להכין ולגלול את ספרי התורה לפרשה שיקראו שם עוד מלפני התפלה.^א
- ב. אם בטעות לקחו ספר תורה שאינו גלול לפרשה ויש שם ס"ת גלול – אם עדיין לא הוציאוהו מארון הקודש מותר להניחו ולקחת את הגלול, ואם כבר הוציאוהו החוצה לוקחים אותו וגוללים אותו על הבימה.^ב
- ג. אם בטעות הניחו על השלחן את הספר הגלול לקריאת המפטיר מותר להסירו ולקחת את הספר השני ואפי' אם כבר פתחו אותו.^ג
- ד. אם שכחו והוציאו רק ספר אחד ונזכרו באמצע הקריאה, אין להוציא את השני עד אחר תשולם הקריאה.^ד
- ה. אם יש שם רק ספר אחד, יש לגלול אותו למפטיר לאחר אמירת ח"ק ולא לפני אמירת הקדיש.^ה

• מקורות והערות •

- א. סימן קמ"ד ס"ג ומ"ב סק"ג, ועיין מט"א סימן תקפ"ד סעיף טז.
- ב. יש בזה דעות חלוקות בפוסקים, והכרעתי דבמקום שיש לחשוש לפגמו של הספר נדחה כבוד וטורח הציבור וכבס' תרפ"ד ס"ג ויגללוהו בחוץ ולא יחזירוהו, וזה רק כשהוציאו כבר את הספר מן הארון.
- ג. שערי חיים בשערי אפרים שער ד' סקכ"א.
- ד. שערי אפרים שער ח' ס"ג ומט"א סימן תקפ"ד סכ"ג.
- ה. ונראה דיש להוציאו לפני ח"ק ולהניחו על הבימה וכמו תמיד שבשעת הקדיש מונחים שני הספרים.
- ו. אלף המגן ס"ק כ"ה ושערי אפרים שער ח' סעי' ס"ו.

- ו. קוראים לכהן ולפני שמברך על התורה אומרים אקדמות^ז.
- ז. עשרת הדיברות קוראים בטעם העליון^ח ונוהגים שכל הקהל עומדים בקריאת עשרת הדיברות^ט.

• מקורות והערות •

ז. סימן תצ"ד מ"ב סק"ב, ובמקום שיש נכנסים ויוצאים וקרה שאין כהן וקראו במקומו לוי או ישראל, והוא עומד ע"י הספר ומחכה עד שיגמרו אקדמות כנהוג, החובה על הגבאי להסתכל אחר גמר האקדמות אם לא נכנס באמצע כהן שאז עומד ישראל זה שנקרא במקום כהן, בצד עד שכהן ולוי עולים ואח"כ עולה הוא וכבסימן קל"ה סעיף ו', ומפני זה במקום דשכיחי נכנסים טוב שלא לקרוא לישראל או ללוי אם אין כהן, לעלות, עד אחר אמירת אקדמות, וכן צריך להזהר במקומות ההם כל השנה אם קראו לישראל במקום כהן ואח"כ צריכים עוד לגלול הספר למקום הקריאה, שאחר הגלילה יש להסתכל הנה והנה אם לא נכנס כהן באמצע הזמן שגללו, כי זה מצוי מאד, ולכן במקום כזה אם עדיין לא גללו את הס"ת למקום הקריאה לא יקראו לעולה עד אחר הגלילה.

ח. מ"ב סק"ג. כשקוראים בטעם העליון טוב לעשות הפסק קצת אחר לא של תרצח ותגנוב תנאף עיין מנחת שי במקומו בהקדמה לעשרת הדיברות.

ט. עיין בית מנוחה ע' קס"ט מסעיף כ' עד כ"ג ומנהגי חב"ד ע' 44, וכף החיים סק"ל, [ובגודל מעלת המכניס ס"ת חדש לביהכנ"ס בשבועות עיין שע"ת סק"ז ושערי אפרים שער ח' בשערי רחמים שם אות י"א]. ולפני קריאת עשרת הדברות יש לאחד לומר פסוק רכב אלוקים רבותיים אלפי שנאן אדני במ סיני בקודש, מג"א בסימן תכ"ח סק"ח, ואיתא בפסיקתא, אמר הקב"ה לישראל בני היו קוראין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה וכו', כף החיים ס"ק ח"י.

ח. ויש לקרוא לעשרת הדיברות ולמפטירי אדם ת"ח ונכבד.

ט. אסור לפתוח ספר שני עד שהגולל יגמור גלילת הספר הראשון עם מטפחותיו.^י

י. יש להזהר בגלילת ספרי התורה שלא לעשות עניבה על גבי קשר רק לספר כזה שיקראו בו עוד היום למנחה (כשחל בשבת) או במנין אחר בשחרית, ואם לא – יש לעשות רק עניבה או להכניס את קצה החגורה לתוכו.^י

• מקורות והערות •

י. עיין מג"א סימן תכ"ח ס"ק ח'.

יא. מ"ב סק"ד.

יב. סימן קמ"ז ח"י.

יג. מנחת שבת סימן פ' ס"ק קנ"ה, מיהו למ"ש שם דכל לפחות מכ"ד שעות מותר א"כ מותר לקשור הספר כדרכו ביום הראשון לאחר הקריאה אם יפתחוהו למחר ביום השני בהתחלת הקריאה קודם כ"ד שעות.

דיני הזכרת נשמות

א. נוהגים שכל מי שיש לו הורים יוצא מבית הכנסת בשעת יזכור, ואם המחזיק את ספר התורה יש לו הורים ימסור את הספר לאחר^א.

ב. מי שהוא אבל בשנה ראשונה על אביו או אמו יש נוהגים שאינו אומר יזכור ויוצא מבית הכנסת^ב ויש מי שאומר שכן יאמר, ואם אינו אומר הרי זה גוזל את המתים^ג, וכל מקום כמנהגו^ד, ובמקום שאין מנהג קבוע יש להכריע שבימים טובים לא יאמר וביום הכיפורים כן יאמר^ה.

• מקורות והערות •

- א. שערי אפרים שער י' סעיף ל"ג.
- ב. קצור שו"ע סימן קל"ג סעיף כ"א ועוד, ועיין שערי רחמים שעל שערי אפרים שער י' ס"ק ל"ג ול"ז.
- ג. סוכת שלום (גוטמאכר) כלל ו', שערי חיים על שערי אפרים שער י' סק"מ, קצה המטה סימן תרכ"א סק"ב, דרכי חיים ושלום אות תק"ה ועוד.
- ד. שערי רחמים שם ס"ק ל"ח.
- ה. כן יש להכריע, כיון דעיקר הטעם שלא לומר הוא כדי שלא לעורר אבלם בבכי יותר מדאי ברגלים, וזה לא שייך ביוהכ"פ שמותר לבכות בו (אלא שעצם הבכי על קרובים שנפטרו שלא מקרוב הוא שלא כדין גם בימי החול וכיור"ד סימן שצ"ד סעיף א' וב' דשלשה ימים לבכי ות"ח שלשים יום, וברגל מתווסף בו עוד איסור של בכי ביו"ט שאסור וכאור"ח סימן רפ"ח סעיף ב') ועוד, שאמירת יזכור בכלל לא הוזכרה בשו"ע ורק מרומזת לגבי יוהכ"פ בסימן תרכ"א סעיף ו', ובשאר רגלים שמצוה לשמוח בהן עדיף להימנע ולא לומר בשנה ראשונה, ובחו"ל כשאומרים ביו"ט שני של גלויות כגון באחרון של פסח וב' דשבועות כשחלו בחול הוא יותר קל

ג. מי שנוהג שלא לומר בשנה ראשונה אך אומר יזכור על אחד מהוריו שנפטר מקודם לא יזכיר גם את הנפטר שנפטר בתוך השנה.¹

ד. יש להזהר לומר בעבור שבלי נדר אתן כי אם לא אומר בלי נדר הרי זה כנדר גם אם לא אמר הריני נודר.²

ה. יש הנוהגים לעשות אל מלא רחמים וכו' לנפטרים מסויימים לאחר יזכור לפני אב הרחמים ומותר לאלה שיצאו החוצה להכנס כבר לאמירת אל מלא רחמים.³

• מקורות והערות •

כמובן לומר גם בשנה הראשונה, ועכ"פ בכל פעם שאומרים ברגלים נראה דיש לומר מעט במהירות ולא להתעכב יותר מדאי בכדי שלא לבוא לידי צער ובכי. ואף מי שלא אומר בשנה ראשונה, יתנדב צדקה לעלוי נשמתם. ו. עין סי' תקמ"ז ס"ג.

ז. עיין יור"ד סימן רנ"ז סעיף ג' וסעיף ד' וסימן ר"ג סעיף ג' ושם ש"ך סק"ד. ויזהר מאד לשלם מיד במוצאי יום טוב את אשר אמר לתת.

ח. בשערי אפרים שם סעיף ל"ב ובשערי חיים שם סק"מ כתבו דאין להם להכנס עד אחר אל מלא רחמים, ולדעתי אין קפידא אם יכנסו לפני אמ"ר ונרויח שימעטו בחוץ בדברים בטלים שכידוע אלה היוצאים בעו"ה יפה שם שתיקותם וכו'.

ולענין אמירת "יה אלי" מנהג אשכנזים פרושים באר"י שאין אומרים "יה אלי" אלא כשחל יום טוב בחול ואין אומרים אז יזכור, ודהיינו א' דפסח וא' דסוכות שחלו ביום חול. ויש נוהגים אחרת, עיין ספר הלכות ערב פסח שחל בשבת להרה"ג ר' צבי כהן פרק כ"ד סעיף ט', ובמנהגי קרלין שבספר דברי אהרון ע' רכ"ב כתוב דגם כשאומרים יזכור אומרים יה אלי רק בשבת אין אומרים, וכל מקום כמנהגו, ובמנהגי בלז ע' ל"ט כתב ג"כ דא"א ביום הזכרת נשמות.

דיני תפילת מוסף

א. יש להתפלל תפלה זאת מהסידור או המחזור מאחר שלא התפלל אותה ל' יום, וכדלעיל בדיני תפילת ערבית סעיף ה'.

ב. טעה והתפלל תפלה של שחרית אם אמר בברכה האמצעית או ברצה, ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרוב מוסף יצא, ואם לאו לא יצא*.

ג. אם לא הזכיר את קרבנות המוספים רק אמר ושם נעשה לפניך וכו' יצא ידי חובתו, ואם הזכיר אך טעה ואמר קרבנות אחרים, אם עדיין לא חתם את הברכה יחזור ויאמר כתיקונן, ואם כבר חתם את הברכה ימשיך בתפילתו, ואם יוכל לשמוע אח"כ כל חזרת התפלה מלה במלה או יש להיות בעצמו ש"ץ, תע"ב*.

מקורות והערות

א. עיין סימן רס"ח מ"ב ס"ק ט"ז ובאה"ל ד"ה מוסף, ובפנים כתבתי בברכה אמצעית או ברצה, והנה ברצה הוזכר בבאה"ל שם, ובברכה אמצעית עיי"ש במ"ב ס"ק י"א, ולאחר ברכה אמצעית לפני רצה כתב במ"ב ס"ק ט"ז, ולאחר רצה לפני מודים הוא פשוט דכל דבר שחזור עליו יכול לומר גם לאחר סיום הברכה, ונראה בכל זה דלאו דוקא בדיעבד כשאמר כבר אלא דגם לכתחילה יכול לעשות כן כיון דעכ"פ התפלל תפילת יום טוב חוץ מאשר נזכר לפני השם של ברכת מקדש ישראל וכו' שאז יחזור לומפני חטאינו וכו'.

ב. סימן רס"ח מ"ב ס"ק י"א וסימן תפ"ח מ"ב ס"ק י"ג.

ג. מ"ב בסימן תפ"ח בשם חיי"א.

ד. כיון דלעיקרי הד"ט סימן ל"ד סעיף י"א ושואל ומשיב ח"ב סימן ק"ח לא יצא ועכ"פ מידי ספק לא נפקא.

דיני יום חג השבועות

- א. אחר שיוצאים מבית הכנסת לביתם מקדשים קידושא רבא כמו בכל שבת ויום טוב ואומרים מקודם פסוק וידבר וכו'.
- ב. מנהג ישראל לאכול בשבועות מאכלי חלב, אבל אין לבטל משום זה סעודת יום טוב בבשר, דעיקר סעודת היום צריכה להיות בבשר ויין משום שמחת יום טוב.
- ג. יש הנוהגים לאכול את מאכלי החלב בלי סעודת פת רק עם

• מקורות והערות •

- א. ואם אוכלים מזונות לאחר הקידוש כנהוג אם צריך שתי עוגות שלמות כמו לח"מ, בקצשו"ע סימן ע"ז סעיף י"ז כתב לקחת שתיים, אך אין המנהג כן, וכ"כ בברכת הבית שער מ"ו סעיף נ'. ואם צריך לכסות המזונות בשעת ברכת הגפן, בקצשו"ע סימן נ"ה סעיף ה' כתב דצריך לכסות, וכן כתב חיי"א כלל נו ס"י, וגם בזה כתב בברכת הבית שם דאין צריך, ושם בשערי בינה אות נ"ו כתב דמנהג ישראל תורה היא שאין מכסים, אלא שטעמו שם בזה הוא חלוש, ובני הרה"ג ר' דוד שליט"א הראה לי בראבי"ה פסחים [סי' תקח, בנדמ"ח ח"ב עמ' פז ד"ה ותניא] דכל ענין היכר וחשיבות קידוש היום הוא, שמקדימין אותו דהיינו ברכת הגפן לברכת המוציא או המזונות, דמשמע מזה לכאורה דהמזונות אינם מכוסים, ויש לפלפל בזה ואכמ"ל. ועל כן אם הוא בביתו יחמיר לכסות או שיביאו לו אח"כ מזונות, אך אם הוא במקום אחר שכפי המנהג המזונות כבר ערוכים על השלחנות ואינם מכוסים, אין להחמיר שם, אלא בדאפשר בקלות.
- ב. סימן תצ"ד סעיף ג' ועיי"ש במ"ב ס"ק י"ב הטעם. ויש אוכלים גם דבש, מ"ב שם ס"ק י"ג.
- ג. עיין בתוספת מעשה רב להגר"א אות נ"ו.

מזונות בשעת הקידושא רבא בבוקר^ד, והרוצה לאכלם בתוך סעודת פת^י יאכל סעודה זו בבוקר לאחר הקידושא רבא, ובצהרים יאכל סעודת יום טוב העיקרית בבשר, או יאכל סעודת יום טוב העיקרית וסעודת מאכלי החלב יאכל אחר הצהרים, אחר שעברו שש שעות^י.

ד. אין להקל בשבועות במאומה מכל הנהוג להחמיר כל השנה בהפסקה ממאכלי בשר למאכלי חלב^י.

מקורות והערות

ד. עיין לעיל סדר הסעודה לליל שבועות בס"ב מו"ה ג', וכ"כ בדרכי תשובה שהבאנו שם שכן הדרך המובחר וכן נהגו הרבה, עיין דרכי חיים ושלום אות תרמ"ד ומנהגי בלז ע' נ"ג. וכשאוכלים עוגת גבינה או לביבות עם גבינה מברכים בורא מיני מזונות ופוטרים הגבינה, אך בכדי לברך ברכה אחרונה על המחיה וכן בכדי לצאת בקידוש במקום סעודה צריך לאכול לפחות כזית מהבצק של העוגה בלי צירוף הגבינה, ויש האוכלים לביבות ממולאות בגבינה, ואם יש עליהם לחות טופח על מנת להטפח צריכים נטילת ידיים בלי ברכה למאן דמחמיר ליטול ידיים לדבר שטיבולו במשקה עיין בסימן קנ"ח סעיף ד' ובמ"ב שם, ואם אוכלים גם שמנת עבה צריך לברך שהכל ואין זה נפטר בברכת היין כמו משקה הטיי והקפה, דזה נחשב מאכל ולא משקה וממילא חייב גם בברכת בורא נפשות אם אכל כזית תוך כדי אכילת פרס ואין ברכת על הגפן בסוף פוטרתו עיין בסימן קנ"ח במ"ב ס"ק י"ד.

ה. כי מהרמ"א בסימן תצ"ד משמע דיש לאוכלם בתוך סעודת פת.

ו. וממילא יצא ידי הדיעה שגם ביו"ט יש לאכול סעודה ג' עיין סימן תקכ"ט סעיף א' ומ"ב ס"ק י"ג.

ז. מ"ב ס"ק י"ז (עיין פסקי תשובה סימן רפ"ה). ואם רוצה לאכול בסעודה אחת חלב ואח"כ בשר צריך לעשות קינוח והדחת ידיים ולהחליף המפה וכיור"ד סימן פ"ט סעיף ב', ג', וד', ואחר גבינה קשה יש להפסיק בברכת

ה. יש הנוהגים לאכול גם מצה בסעודת היום^ה.

• מקורות והערות •

המזון ולחכות ו' שעות, וכיור^ד שם ובנו^כ ומ^ב בסימן תצ^ד ס"ק כ"ו, עיי"ש. אמנם דע, דאף שלפום דינא מותר לאכול מאכלי חלב ואח^כ מאכלי בשר בסעודה אחת ע"י הפסק של קינוח והדחה וכמו שכתבנו כל המקורות כאן, מכל מקום עכשיו נהגו רובם שלא לאכול בשר אחר חלב בסעודה אחת וזה עפ"י הזוהר משפטים דף קכ"ה ע"א הביאו הב"ב באור^ח סימן קע"ג, וזוהי לדעה ראשונה ברמ"א יור^ד סימן פ"ט סעיף ב' (דמה שהרמ"א כתב אח^כ רק גבינה קשה הוא כעין פשרה אבל דעה ראשונה סוברת דכל מיני חלב אין לאכול אחריו בשר). ועיין אות היא לעולם ח"א דף קט"ו ע"א, שכתב דזוכר שבצעירותו בכל הסעודות מצוה שהתקיימו בהשתתפות אדירי התורה היו מביאים מאכלי חלב ואח^כ מאכלי בשר, ואח^כ נתבטל דבר זה. ועיין גם מנהגי אלג'יר זה השלחן סימן ק"ו דיני מילה סעיף א' וז"ל, ואחר המילה יעשו סעודה בפת עם חלב ודבש ומיני מתיקה וגבינה וכו' ויש שעושין ג"כ אחר שאכלו המינין הנז' אוכלים בשר צלי ורוחצים את פיהם קודם, ע"כ. וע"ע כף החיים אור^ח סימן קע"ג סק"ב ויור^ד סימן פ"ט סק"י, ובפסקי תשובה סימן רפ"ה. ועיין מנחת יעקב כלל ע"ז סק"ה במה שכתב משם ספר זכרון משה טעם להקל בזה בשבועות לאכול חלב ואח^כ בשר בסעודה אחת, ע"כ, אבל בזה"ז כולי עלמא זהירי בזה לקיים חומרת הזהר הק' ואין אוכלים חלב ובשר בסעודה אחת. ומי שאכל בשר ובתוך שש שעות לאכילתו שכח ובירך על מאכל חלב עיין דרכי תשובה יור^ד סימן פ"ט ס"ק כ"א וכף החיים יור^ד סימן פ"ט סק"ו ושד"ח בב"ח אות י"ב. ועיין עוד במנחה חדשה ע' ל"ח בהגהה, במה שרצה להקל בשבועות בדין הזה.

ה. עיין לב דוד להחיד^א פרק לא, מועד לכל חי סימן ח' סעיף י"א, ובלקוטי צבי (בעניני יום א' דשבועות) כתב, דכן נוהגים כל הצדיקים, ונוסף לכל הטעמים שנתנו בזה הספה"ק אענה גם אני חלקי, שלענ"ד זה הוא

ו. אם לא אכל סעודת יום טוב העיקרית עד חצות ראוי להתפלל מנחה קודם^ט.

ז. אף שלא ישן בלילה אין לבלות את כל היום הקדוש הזה בשינה אלא יתן בו גם חלק ללימוד התורה, וכתבו הספרים הק' שלימוד שעה אחת בשבועות הוא בערך לימוד הרבה שעות בזמן אחר^י.

ח. חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו ויתן לקטנים קליות ואגוזים וכל דבר המשמח אותם^{יא}.

• מקורות והערות •

זכר לשבועות שחל בשבת שאז חילקו לכהנים גם חמץ משתי הלחם וגם מצה מלחם הפנים ואומרים לכל כהן הא לך חמץ הא לך מצה וכסוכה נ"ה ע"ב, ולפי"ז ראוי לאכול המצה דוקא ביום וכמו שהחילוק היה ביום, ובחול"ל כשחל ב' דשבועות בשב"ק יש להדר לאכול גם אז כי אז הוא ממש יותר זכר כשחל בשבת. [וע"ע להלן עמ' עו ד"ה ואחשוב].

ט. מעשה רב אות קע"א.

י. החיד"א בלב דויד פרק ל"א ועוד ספרים, ומי שיש לו יד בקבלה ילמד קבלה, כף החיים ס"ק ל"ו. ומי שיש לו כל יום שיעור קבוע מיד אחר התפילה וכדין השו"ע בסימן קנ"ה לא יבטל זה גם כהיום ואף אם הוא עייף ויגע מלימוד הלילה עכ"פ ילמד כמה שיכול וישלים אח"כ. ואם בר הכי הוא ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה, כף החיים ס"ק ל"ח. ונכון לקרוא תהילים בשבועות כי דוד המלך היתה מנוחתו בו ביום, שם ס"ק ל"ד. גם יש ללמוד מסכת ביכורים, ומאמרים של מתן תורה, ליקוטי צבי.

יא. סימן תקכ"ט סעיף ב', ומ"ש וכל דבר המשמח כ"כ היראים בסימן תכ"ז ושאר דברים בשמחה עיין לעיל בדיני ימים שלפני שבועות סעיף ז', ועיין בספר דברי שלום סטראפקוב עמוד ל"ו ששאלו מאת הגר"א זצ"ל איזה מצות עשה הכי קשה לקיימה והשיב מצות שמחת יום טוב, כי החיוב מוטל בכל ימי החג להיות שמח וטוב לב בכל הימים ובכל הלילות שלהם

ט. יש להקביל פני רבוי ופני אביו ואמו ברגלי.

• מקורות והערות •

בלי שום הפסק רגע, ואסור להניח בכל אותו הזמן להעלות על לבנו שום מחשבת והרהור של דאגה בשום ענין שבעולם ושום צער ויגון לא יתערב בשמחתנו כדי שלא יבטלנו משמחה, וזהו דבר המסור ללב וצריך ונחוץ לזה הרגל לחזק השמחה בלב ואם כן זה הוא המצוה היותר קשה בקיומה, ע"כ. ואין להתענות תענית חלום בחג השבועות. כף החיים ס"ק ל"ח.

יב. מג"א סימן ש"א סק"ז דגם בזה"ז איכא חיובא זה, ועיין שע"ת ס"ס תקכ"ט משם הנוב"י מה"ת סימן צ"ד וכף החיים שם ס"ק ל"ד, ובית שמחה חמווי ע' צ"ד דין ג' ד' וה' ועמוד צ"ו דין ה' מ"ש בזה: ודע, דגדול הדור דינו כרבו מובהק כדור"ד סימן רמ"ד סעיף י' ואם כן אם יש בעירו גדול הדור יש לבקרו ברגל. ונוהגים גם להקביל פני רבני המקום.

יג. בספר בית שמחה ע' צ"ד דין א' הביא לשון הרבנו בחי בפ' בא על פסוק משכו וקחו וכו' מכאן שחייב אדם לקרב קרוביו כדי שישמח בהם בימים טובים, ע"כ וכתב הבית שמחה מכאן סמך למה שמבקרים איש את קרוביו בחג, ובספר כבוד אב ואם פלדמן ע' קי"ב כתב שם הרה"ג רמ"מ פראג זצ"ל דאין חילוק בהקבלת פני אביו ואמו בין כל יום לימי חג ומועד, עיי"ש ואנוכי הרואה אינו כן עמדי, דנהי דבודאי יש מצוה גם בכל יום אבל בימי רגל ומועד כיון דחייב כבוד או"א הוא בכל מידי דנהוג לכבוד אנשים חשובים ומכובדים, ועוד ביותר מזה, אבל בדברים כגון אלה בודאי שהוא נוהג, ואם כן כיון דנהוג הוא בימי חג ומועד לבקר אנשים גדולים וחשובים וזהו גם כן אחד מהטעמים שחייב להקביל פני רבו ברגל, אם כן אם לא יעשה כיבוד זה לאביו ולאמו ברגל לדעתי ביטל מצוות עשה דאורייתא, אם הוא דר באותה העיר. על כן אם אפשר ילך מיד בבוקר אחר התפילה לקבל פניהם, ואם לא, ילך במשך היום, וכן בשאר רגלים ראוי ללכת ביום הראשון של הרגל דוקא, וכל זה אם הוא דר באותה העיר, ויש נוהגים שלא עובר עליהם שבת אחת שהולכים להוריהם בכל שבת לומר להם שבת שלום, והנה שחרם אתם ופעולתם לפניהם.

- י. אף שאין חיוב סעודה שלישית ביום טוב ראוי לאכול פירות".
- יא. יש אומרים דבחוץ לארץ ראוי להמנע מלקבוע סעודה מהתחלת שעה עשירית ביום א' דשבועות שהוא ערב יום טוב שני ויש אומרים דאין להקפיד על זה^י, אבל אם חל יום א' דשבועות ביום הששי יש להקפיד בזה בין באר"י ובין בחו"ל^י.
- יב. אם חל שבועות ביום הששי נוהגים אנשי מעשה לחזור ולטבול לפנות ערב לכבוד שבת קודש^י.

• מקורות והערות •

ועיין בבית שמחה ע' צ"ב דין י' בחיוב לבקר החולים ביו"ט, וכ"כ בסדר היום (להר"מ מכיר) בענין אחר המוסף, דבצאתו מבית הכנסת בבוקר טרם בואו לביתו ילך לבקר החולים, ובאמת היא גמרא מפורשת בסוכה מ"ב ע"ב גבי אנשי ירושלים בצאתם מביהכנ"ס ואף שאין מבקרים קודם ג' שעות כיור"ד סימן של"ה סעיף ד', מ"מ ביו"ט זה כבר ממילא לאחר ג' שעות, וכשהולכים מהחולה יש לומר לו יום טוב הוא מלזעוק (ואם חל בשבת שבת ויו"ט הוא וכו') ורפואה קרובה לבוא וכבסימן רפ"ז סעיף א' (ונראה דהמבקר חולה בר"ה ויוהכ"פ יכול לומר לו כבחול המקום ירחם עליך בתוך שאר חולי ישראל וכיור"ד סימן של"ה סעיף ו', וגם אם חל בשבת לפי מ"ש המט"א בסימן תקפ"ד סעיף כ"ה ותרכ"א סעיף א' דבר"ה ויוהכ"פ אין צריך לומר במי שבירך לחולה שבת ויו"ט הוא מלזעוק וכו'). ובנוגע לשאר ביקורים, עיין בכף החיים ס"ק ל"ה דטוב למעט עד כמה שאפשר, ובכל הביקורים שעושה או שעושים אצלו ביו"ט יזהר לשים עיקר דבריו בד"ת ובעניני היום ולא בריבוי שיחת חולין עיין במנחת יו"ט סימן צ"ח ס"ק א.

יד. סימן תקכ"ט מ"ב ס"ק י"ג.

יז. סימן תקכ"ט באה"ל ד"ה בערב.

יז. ואם עדיין לא אכל סעודת יו"ט בודאי מותר.

יז. והנה בטבילת ער"ש בחול יש לכוין בטבילה אחת להפשיט בגדי החול

יג. מי שיש לו בגדי יום טוב יותר טובים מבגדי שבת וחל שבועות
ביום הששי יש לילך (באר"י) עם בגדי יו"ט גם בשבת שאחר
היום טובי".

• מקורות והערות •

מהנפש ובטבילה השניה לקבל תוספת קדושת שבת, כשער הכוונות דף
ס"ב ע"א, אך כשטובל ביו"ט לכבוד שבת לא יכוין להפשיט רק לקבל
תוספת שבת. ועיין בסימן ר"ס סעיף ב' דיש לומר בער"ש סמוך להדלקת
הנרות עשרתם וכו', ופשוט דביו"ט שחל בער"ש אין לומר, רק הדליקו את
הנר. וכשמסדרים הנרות בפמוטים אסור ביו"ט להעמידם ולהדביקם ע"י
ריכוך באש משום ממרח, עיין בקצשו"ע סימן צ"ח סעיף כ"ד.
יח. וקצת סמך מסוכה נ"ו ע"א שגם בשבת שלאחר הרגל היו שווים בחילוק
וכו', אלא שיש לחלק בקל, ועיקר הטעם כדי שלא יהיה בזיון לשבת שבא
מיד אחר יו"ט ויהיה ניכר ההבדל.

דיני ברכהמ"ז

שכח ולא אמר יעלה ויבוא או ששכח רצה בשבת, אם נזכר קודם שאמר את השם של בונה ירושלים חוזר ואומר מה ששכח*, ואם כבר אמר את השם מסיים למדני חוקיך וחוזר לרצה או ליעלה ויבא*. אך אם כבר אמר גם תיבת בונה מסיים הברכה ואומר ברכה מיוחדת בהתאם למה ששכח. וזוהי הנוסחה:

שכח של שבת בלבד אומר:

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית: ברוך אתה ה' מקדש השבת.

שכח של יו"ט בלבד יאמר:

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן ימים טובים לששון ולשמחה את יום חג השבועות הזה. ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים.

שכח של יו"ט ושבת אומר:

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג השבועות הזה. ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים.

לא נזכר עד שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, אם נזכר לפני שאמר תיבת "האל" ימשיך שם את נוסח הברכה המיוחדת הנ"ל, ואם

• מקורות והערות •

א. סי' קפ"ח מ"ב ס"ק כ"ב.

ב. שם.

ג. שם ס"ק כ"ג.

נזכר אחר שאמר תיבת "האל" חוזר לראש ברכת המזון, שכח רצה או יעלה ויבוא בסעודה שלישית אומר את הברכות הנ"ל בלי חתימה, ובנזכר לאחר תיבת "האל" ממשיך ואינו חוזר.

בכל הנזכר בזה אין חילוק בין אנשים לנשים.

• מקורות והערות •

ד. וכן מי שאינו יודע נוסח ברכה זו חוזר לראש ברכה מ"ז, מ"ב ס"ק י"ז עיי"ש.

ה. סימן קפ"ח סעיף ח'.

ו. סתימת הפוסקים, ודלא ככף החיים סימן קפ"ח ס"ק כ"ד ועיין שו"ת רעק"א סימן א'. וכל מה שנכתב בזה אף אם רק נסתפק אם הזכיר, מ"ב ס"ק ט"ז.

דיני התפילות יום ב' דשבועות

כשחל בשבת ולא הזכיר של שבת רק פעם אחת באמצע הברכה, כגון שאמר ותתן לנו ה"א את יום השבת הזה, או והנחילנו וכו' שבת קדשך, אף שבחתימה לא הזכיר של שבת, יצא ידי חובתו, גם אם נזכר לפני שהתחיל רצה, אלא שאם נזכר תכ"ד לחתימה חוזר ואומר מקדש השבת וישראל וכו'.

גם אם לא הזכיר של שבת לגמרי באמצע, והזכיר בחתימה, או תכ"ד לחתימה תיקן את החתימה, יצא ידי חובתו.

לא הזכיר של שבת אפי' פעם אחת או גם רק נסתפק לו אחר שחתם לפני שהתחיל רצה או אח"כ עד שעקר רגליו, חוזר לאתה בחרתנו, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה. שכח ולא הזכיר של שבת, אינו יכול לסמוך על ברכה מעין שבע, גם אם הוא בעצמו יאמרה בתור חזן.

דיני קידוש לליל ב', והלימוד בלילה

- א. גם בקידוש של יום שני מברכים שהחיינו. ואם שכח, יכול לברך במשך כל יום המחרת^א.
- ב. אם חל בשבת מתחילים את הקידוש ב"ויכולו", ואם שכח לומר ויכולו ונזכר לאחר שאמר את השם של ברכת בורא פרי הגפן, יגמור את הקידוש ואחר שתיית הכוס ימלא עוד כוס ויאמר עליו ויכולו, וישתה בלי ברכה^ב – אם היה בדעתו לשתות גם בתוך הסעודה יין, ואם לא, יחזור ויברך הגפן. וע"ע בסע' ד' לקמן – וכן יעשה אם נזכר באמצע הסעודה ששכח לומר ויכולו.
- ג. טעה ועשה קידוש של יום טוב בלבד או של שבת בלבד, וגמר את כל הקידוש, צריך לחזור ולקדש של שבת ויום טוב^ב, ואם בקידוש השני קידש של שבת בלבד (כשקידש מקודם רק של יו"ט) או של יום טוב בלבד (כשקידש מקודם רק של שבת), צריך לחזור ולעשות קידוש בפעם שלישית כהוגן ולכלול שניהם ביחד^ד. אם נזכר שטעה באופן שצריך לקדש שנית לאחר שתיית הכוס,

• מקורות והערות •

- א. סימן תע"ג מ"ב סק"א ושעה"צ סק"ה.
- ב. דלא כברכת הבית (שער מ"ו י"ט) שכתב דיאמר ויכולו לאחר בורא פה"ג, כיון דאמירת ויכולו בקידוש אינה אלא מנהג, וכרמב"ם הלכות שבת פרק כ"ט ה"ז, והמנהג לא הוקבע לאומרו לאחר הברכה, פשיטא דהוי הפסק עכ"פ לכתחילה. ויש לעשות כמו שכתבתי בפנים.
- ג. סימן רע"א מ"ב ס"ק מ"ה וברכת הבית שער מ"ו מ"ג.
- ד. ברכת הבית שם.
- ה. נלמד ממט"א סימן תקפ"ב כ"א דאין מצרפין שתי תפילות, והוא הדין כאן.

אינו חוזר ומברך על היין - אם היתה דעתו לשתות עוד יין בסעודה, אך אם לא היתה דעתו לשתות עוד יין, חוזר ומברך גם על היין - ואם נזכר לפני שתיית הכוס, אינו חוזר ומברך שנית בכל אופן, ובלבד שלא הפסיק בדברים אחרים.

ה. אם לא הזכיר של שבת באמצע הקידוש רק בחתימה, יצא ידי חובתו, ואם גם חתם רק בשל יו"ט - אם תוך כדי דיבור תיקן את החתימה ואמר גם של שבת, יצא. ואם לא, חוזר ומקדש. וכן אם אמר רק קידוש של שבת, אם בחתימה כלל גם של יו"ט או שתיקן את החתימה תוך כדי דיבור יצא, ואם לא חוזר ומקדש^ז.

ו. אם באמצע הזכיר של שבת ושל יו"ט כדין וחתם רק בשל שבת או רק בשל יו"ט ולא הספיק לתקן את החתימה תוך כדי דיבור חוזר ומקדש שנית^ח.

ז. אם קידש ובירך שהחיינו ונוכח שטעה בקידוש (או שבכוס לא היה יין) וצריך לקדש שנית, אינו חוזר ומברך שהחיינו^ט.

• מקורות והערות •

ו. בחדושי רעק"א לסי' רח"ץ פסק דאם בירך הבדלה על אור שלא שבת ממלאכת עבירה, דהוי ברכה לבטלה, צריך לחזור ולברך גם כן בורא פה"ג מדהוי ברכת מאורי האש הפסק, א"כ ה"ה כאן. ויש לעיין עוד בדברי הט"ז בסימן תרכ"ד שציין בחדושי רעק"א. וכן כתב להדיא רעק"א בסי' רע"א, דאם הקידוש לא היה כדין חוזר ומברך בורא פה"ג, אך המ"ב שם בס"ק ע"ח פסק כהמג"א דאינו חוזר ומברך, וספק ברכות להקל.

ז. ברכת הבית שער מ"ו מ"ג.

ח. שם.

ט. דהרי שהחיינו אומר גם בשוק, וממילא יצא כבר. וע"ע לעיל דיני קידוש בליל שבועות במו"ה ס"ק ו'.

ח. בליל שני של שבועות אין נוהגים להיות ניעורים בלילה.

ט. המתפללים מעריב דליל ב' דשבועות מבעו"י גדול ומקדשים ואוכלים תיכף מבעוד יום, אין להם להכין ולבשל ביו"ט ראשון לצורך זה"א.

• מקורות והערות •

י. עיין בן איש חי במדבר שבועות אות ז' שכתב דילמדו סדר התנ"ך ואח"כ ישן ואם יכול להיות ניעור כל הלילה אשרי חלקו, ע"כ, אך לא נהגו בכל זה, ובפרט אם חל בשבת שאין לסגף עצמו בשבת. וכן לענין תשה"מ אין למנוע בליל ב' ובפרט אם חל בשבת, ועיין שע"ת סי' תצ"ד סק"ז וכף החיים ס"ק י"ד.

יא. בספר נחלת אבות אסופת גנזים מבית משפחת ששון ירושלים תשס"ז דף רצ"ו נשאלה שאלה ממשפחת ששון באנגליה ששם בחג השבועות היום ארוך מאד והם בליל שני של שבועות מתפללים בביתם במנין מעריב מפלג המנחה ותיכף מקדשין ואוכלים סעודת ליל ב' של שבועות מבעוד יום, אם מותר להם לבשל כשעוד היום גדול לצורך סעודה זאת או דילמא כיון שעשאוה לסעודה זאת כסעודת ליל ב' ע"י תפילה וקידוש ממילא הרי זה כמבשל מיו"ט לחבירו ושם כתוב דכמה רבנים התירו להם לבשל מבעוד יום גדול כיון שסוף סוף זה הכל יום אחד יו"ט דאורייתא, ולענ"ד אינו כן דכיון דעשוהו כלילה ע"י תפילה וקידוש בודאי דיש להחמיר עכ"פ מדרבנן שלא להכין מבעו"י גדול לצורך סעודה זאת עכ"פ בדברים שהם דאורייתא. ונוסף לזה היה צריך להעיר להם שגמרו הסעודה לפני שקיעת החמה דאם לא יגמרו עד אז עלולים לכשל לאידך גיסא להכין ולבשל לצורך מה שעלולים להמשיך ולאכל בלילה בתוך הסעודה וזה אסור לאידך גיסא כמובן. והחומרא להמשיך לאכל כזית בלילה שייכת רק לגבי סעודת שבת דתלתא היום כתיבי ביה ואין לה שייכות ליו"ט.

דיני אסרו חג וימי ההשלמה

- א. היום שלאחר שבועות הוא אסרו חג ואין מתענים בו^א וגם חתן ביום חופתו אין מתענה בו^ב.
- ב. יש הנוהגים ללבוש בו עדיין מקצת בגדי שבת ויו"ט^ג ולהימנע ממלאכות מיותרות^ד. ומצוה לקבוע סעודה חשובה באסרו חג^ה ונחשב לו כאילו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות^ו.
- ג. אם חל אסרו חג בארץ ישראל בשבת נוהגים בו כבכל שבת בתפילות ובסעודות אלא שמקצרים קצת בקבלת שבת, בנוסח אשכנז אומרים רק מזמור שיר ליום השבת וה' מלך ובנוסח ספרד מתחילים מזמור לדוד הבו וכו' ומקצרים בלכה דודי וכו' כל מקום כמנהגו, וא"א במה מדליקין, וכמו כן יש אומרים בנוסח ספרד כגוונא ויש שאין אומרים, ובסעודות מניחים ללחם משנה את החלה של העירוב תבשילין ובוצעים עליה בסעודה השלישית^ז.

• מקורות והערות •

- א. סימן תצ"ד סעיף ג. ולענין למנצח ואא"א יש אומרים ויש אין אומרים, ובאסרו חג בארץ ישראל לכולי עלמא אין לומר דאין שייך לומר ביום צרה ביום שלרוב ישראל הוא יום טוב, וכן בכל אסרו חג בארץ ישראל.
- ב. סימן תקע"ג מ"ב סק"ז.
- ג. דרכי חיים ושלום אות תקכ"ד.
- ד. עיין בספרי אוצר נחמד עמ' ט'.
- ה. סימן תכ"ט סעיף ב'.
- ו. סוכה מ"ה ע"ב וברש"י שם ד"ה באכילה.
- ז. סימן תקכ"ז מ"ב ס"ק י"א, והנוהגים כהגר"א במע"ר אות קכ"ג לבצוע על שתי חלות בכל סעודה בוצעים על החלה של העירוב תבשילין כבר בסעודת הלילה.

ואין מזכירים נשמות ואין אומרים אב הרחמים וצדקתך צדק ואומרים פרקי אבות, ויש להוסיף בסעודת היום עבור אסרו חג.

ד. אורחים מחו"ל באר"י שדעתם לחזור ומתפללים תפילת יום טוב, אם אין להם מנין מיוחד לעצמם ומתפללים במנין עם בני אר"י, אף שמתפללים לעצמם תפילת יום טוב מ"מ מחוייבים לשמוע קריאת התורה ופרשת השבוע.¹

ה. אורחים מחו"ל באר"י שדעתם לחזור ומתפללים תפילת יום טוב במנין מיוחד, אם בדעתם גם בשבת הבאה להשאר בארץ ולא יתוועדו יחד במנין מיוחד בשבת הבאה, הרי עליהם לשמוע בשבת זו נוסף על קריאת התורה במנין שלהם, גם קריאת פרשת השבוע במנין של בני ארץ ישראל.²

ו. גם באסרו חג יקבע זמן ניכר יותר מתמיד ללימוד התורה הק'.

ז. הימים שמאסרו חג עד כלות יום י"ב סיון בארץ ישראל, ויום י"ג סיון בחוץ לארץ נקראים ימי השלמה, בנוסח ספרד אין אומרים

• מקורות והערות •

ח. גם אם בשבוע הבא כבר יחזרו לחו"ל וישמעו שם פרשה זאת מ"מ אין סברא לפוטרם היום מלשמוע קריאה"ת מכיון שאין באפשרותם לשמוע פרשת היום שלהם, וכל שכן אם גם בשבוע הבא יהיו בארץ ישראל בודאי מחוייבים לשמוע היום פרשת השבוע דאם לא עכשיו אימתי, ועיין בסעיף הבא, ולענין אם יכולים לעלות לתורה באופן כזה, אם גם בשבוע הבא יהיו כאן, יכולים כהיום לעלות ואם בשבוע הבא לא יהיו כאן וישמעו פרשה זו בחו"ל לכתחילה לא יעלו היום כאן ואם קראו אותם יכולים לעלות.

ט. אך לא יעלו שם לתורה.

י. עיין עבודת הקדש להחיד"א, כף אחת סימן כ"ב את ט'.

בהם תחנון וכו' ובנוסח אשכנז אומרים^י, אך בארץ ישראל אין אומרים מקדמת דנא גם בנוסח אשכנז^י. לענין תענית והספד ראה במקורות^י.

• מקורות והערות •

יא. המקורות לאי אמירת תחנון בימי ההשלמה יסודם בראשונים רבינו יואל ובנו ראב"ה והאגודה ואחריהם נמשכו כל האחרונים הספרדיים, ועיין זה השלחן ח"ג ע' ע"א.

יב. כרמ"א בסימן תצ"ד סעיף ג'.

יג. כן הנהיגו רבנן קדמאי ראשוני אשכנזים פרושים מתלמידי הגר"א זצ"ל בארה"ק וכנראה בכדי שלא להיפרד בזה מהספרדים בדבר שאינו אלא רשות וכתור סימן קל"א דנפילת אפיים אינה אלא רשות, ובפרט בזה שמקורו שלא לומר כבר הוזכר בראשונים.

יד. לענין תענית והספד בימים אלה במקום שא"א תחנון, הנה בספר מנחה חדשה ע' ל"ב הביא בשם ספר מאורי אור דאין להקל בשום תענית, ע"כ, ולענ"ד דבתענית יארציט בודאי דיש להקל לפי המבואר בסימן תקס"ח סעיף ט', דכל יום שא"א בו תחנון אין מתענין בו יארציט וכ"ש שאין להתענות תענית רשות, ולענין חתן היה ראוי להחמיר שכן להתענות דלא עדיפי ימים אלה מימים שלפני שבועות ששם הבאנו בסעיף ג' שתי דיעות, ועל כל פנים הרי שם אין אומרים תחנון לכולי עלמא משא"כ כאן דכל עיקר אי אמירת תחנון שנוייה במחלוקת, אמנם עיין בזה השלחן ח"ג ע' ע"א דאי אמירת תחנון בימים אלה של ימי ההשלמה בנוי על אשלי רברבי רבותינו הראשונים רבינו יואל הלוי ובנו ראב"ה ז"ל בראב"ה חגיגה סי' תתו (מהדו' בני הר"ד שליט"א עמ' שלא) וסי' תתמא (שם עמ' שנט) והוא עפ"י גירסתם בגמרא חגיגה מנין לאחר עצרת שאסור בהספד ותענית עד שבעה ימים, ע"כ, והם כתבו להדיא שעפ"י זה אסור בהספד ותענית ואי אמירת תחנון בנוי על יסוד זה, ואם כן אם אנחנו נוהגים לא לומר תחנון צריכים גם כן לקיים את איסור ההספד והתענית, ואף שיש לדחות ולומר

ת. מצוה להודיע ולפרסם ברבים על ימי ההשלמה לעלות לכותל המערבי לנוהגים בזה ברגלים, [וכמ"ש בספרי משוש כל הארץ סעיף ב' וג'].

מקורות והערות

דלא קיבלנו גירסתם בגמרא (שאין בגמרא שלנו) לאסור בהספד ותענית אלא לענין מנהגא דהיינו שלא לומר תחנון שאינו אלא רשות (וכטור סימן קל"א) אבל לא לענין שאר דברים כיון דאין גירסא כזו בגמרא דילן, מכל מקום גם תענית חתן וכלה אינו מדינא אלא ממנהגא אלא שיש לומר דעכ"פ עדיף מנהג תענית חו"כ שכבר קיבלוהו עליהו מפני"א שאינה אלא רשות גם בזה"ז, על כן בסיכום יש לומר דאלה האומרים תחנון בימים אלה וכרמ"א בסימן תצ"ד סעיף ג' דרך עד אחר אסרו חג אין אומרים, הרי לידם ימים אלה כחול גמור, ואלה שאין אומרים וכמנהג כל ארץ ישראל מכל העדות שאין אומרים הרי מצד אחד יש לדון דגם חו"כ לא יתענו בהם והם חמורים יותר מימים שלפני שבועות, דאלה הוזכרו בגמרא לאיסורא בהדיא, לגירסת רבינו יואל והראב"ה זצ"ל, וההם לא הוזכרו בגמרא, ולאידך גיסא יש לומר דלא קבלנו עלינו גירסא זו שאינה בגמרא שלנו רק לענין תחנון שהוא רשות ולא לשאר דברים, ואם כן הרוצה להקל בתענית חו"כ יש לו ע"מ לסמוך והרוצה להחמיר יש לו גם כן על מה לסמוך וכהאי גוונא י"ל גם לגבי תענית יארצייט. ולענין הספד כמדומה שכבר נהגו שאין מספידין בימים אלה ועל כל פנים לחכם בפניו בודאי מותר ופשוט דלענין זה יש לנו חכם בזה"ז ועיין בדיני הימים שלפני שבועות מו"ה ו'. ודע דאם ימי ההשלמה נשלמים בארץ ישראל ביום החמישי יש הנוהגים שאין מתחילים לומר תחנון ביום השישי כן ראיתי כתוב בסידור מנהג רומא וכן הוא מנהג בלז וכמובא במנהגי בלז ע' ט"ז. שבכל אופן שצריכים להתחיל בתחנון ביום השישי, אין מתחילים רק ביום הראשון, אמנם מנהגנו אינו כן.